

Zjawisko eurosieroctwa w województwie opolskim

Raport z badań przeprowadzonych przez
Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu

Wstęp

Niniejszy raport prezentuje wyniki badań, które składają się na diagnozę próbującą określić aktualny rozmiar występowania zjawiska eurosieroctwa w województwie opolskim. Należy wziąć pod uwagę, że precyzyjne ustalenie skali eurosieroctwa z wielu powodów nie jest do końca możliwe. Szacunkowe oceny opierają się na informacjach, które udało się pozyskać w wyniku współpracy pomiędzy Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej w Opolu a placówkami oświatowymi oraz ośrodkami zajmującymi się pomocą społeczną. Do chwili obecnej żadna instytucja nie jest w posiadaniu na tyle precyzyjnych danych, które całkowicie oddawałyby rzeczywisty obraz opisywanego problemu. Dane informacyjne przedstawiane cyklicznie w analizach i raportach np. przez Główny Urząd Statystyczny, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej czy MEN oraz wszelkiego rodzaju instytucje badawcze pozwalają jedynie na sformułowanie bardzo ostrożnych ocen związanych z występowaniem eurosieroctwa w Polsce. Aktualnie w całym kraju trwają próby oszacowania w ilu rodzinach obecny jest model funkcjonowania bez jednego bądź obojga rodziców. Jest to szczególnie trudne biorąc pod uwagę, iż nieustannie mają miejsce kolejne wyjazdy, ale również powroty rodziców z pobytu za granicą.

Eurosieroctwo to pojęcie, które pojawiło się w języku polskim stosunkowo niedawno. Jak dotąd nie została stworzona konkretna definicja tego zjawiska, ale na podstawie doniesień prasowych, jak i publikacji naukowych na ten temat można stwierdzić, że eurosieroctwo jest terminem mającym w skrócie określić sytuację dzieci, których rodzice wyjechali do pracy za granicę. W dniu 6 listopada 2008 r. na łamach Gazety Wyborczej pojawiło się następujące oświadczenie Ministerstwa Edukacji Narodowej: „przez pojęcie tzw. eurosieroctwa należy rozumieć sytuację, w której emigracja zarobkowa rodziców/rodzica powoduje burzenie podstawowych funkcji rodziny, takich jak zapewnienie ciągłości procesu socjalizacji, wsparcia emocjonalnego dziecka i transmisji kulturowej”. Z treści powyższego oświadczenia nie można stworzyć jednej, uniwersalnej definicji, gdyż zamieszczone sformułowanie jest niepełne i nie wystarczające, aby mogło i jednoznacznie określić zjawisko eurosieroctwa. Zatem nadal zachodzi

potrzeba dokładniejszego sprecyzowania, czym jest eurosieroctwo. Być może w najbliższym czasie doczekamy się jego naukowego zdefiniowania, tym bardziej, że jest ono coraz częstszym przedmiotem badań socjologów i psychologów. Instytucje oświatowe oraz pomocy społecznej także podejmują działania mające na celu rozpoznanie problemu eurosieroctwa. Mając na uwadze powyższe sformułowania analogicznie eurosierotą jest dziecko, którego jedno bądź oboje rodziców wyjechało za granicę, głównie w celach zarobkowych.

Zjawisko eurosieroctwa mimo, iż nie definiowane w ten sposób – na Opolszczyźnie występuje od wielu lat. Szczególnie wyjazdy zarobkowe do Niemiec i Holandii były i są nadal popularne wśród rodzin zamieszkujących nasze województwo. Przeważnie jednak migracja zarobkowa dotyczyła tylko jednego z rodziców, co sprawiało, że dziecko pozostawało pod opieką drugiego rodzica. W przeważającej większości do pracy za granicą wyjeżdżały osoby posiadające podwójne obywatelstwo i co za tym idzie mające prawo do legalnego zatrudnienia w krajach UE. Sytuacja zmieniła się radykalnie po otwarciu granic Unii Europejskiej. Od 2004 r. z Opolszczyzny zaczęli masowo wyjeżdżać ludzie, którzy prędeż nie mieli możliwości legalnie pracować poza Polską. Osoby te migrują za granicę kierując się przede wszystkim chęcią poprawy kondycji finansowej w swoich domach. Spora część z wyjeżdżających osób posiada niepełnoletnie dzieci, więc w konsekwencji dochodzi do rozłąki. Swoistym dramatem jest sytuacja, w której wyjeżdżają oboje rodzice, pozostawiając dzieci bez ustanowienia opiekuna prawnego. Zjawisko tzw. „pełnego eurosieroctwa” (biparentalnego), jak i „eurosieroctwa częściowego” (monoparentalnego) zostało przedstawione w kolejnych rozdziałach przedmiotowej diagnozy.

Celem niniejszego opracowania jest uzyskanie informacji pozwalającej poznać skalę eurosieroctwa w naszym województwie oraz rozpoznanie potrzeb rodzin dotkniętych negatywnymi skutkami migracji zarobkowej. Ponadto wskazane jest, aby niniejszy raport zainicjował stworzenie programu działań zapobiegającego zjawiskom patologii wśród dzieci, których rodzice przebywają za granicą.

Zaprezentowane niżej badania zostały przeprowadzone w czwartym kwartale 2008 roku we współpracy z samorządami powiatowymi i gminnymi, a z ich ramienia

z powiatowymi centrami pomocy rodzinie, ośrodkami pomocy społecznej oraz przedszkolami i szkołami z terenu województwa opolskiego.

Mając na celu zdiagnozowanie zjawiska eurosieroctwa na Opolszczyźnie w sposób wielopłaszczyznowy skonstruowano pięć odrębnych kwestionariuszy ankiet skierowanych do ww. placówek. Należy przy tym zaznaczyć, iż do ośrodków pomocy społecznej przekazano dodatkowo dwa kwestionariusze ankiet przeznaczone dla mieszkańców danej gminy, tj. jeden skierowany do osób, które pozostają w Polsce (współmałżonków, tych którzy wyjeżdżają do pracy za granicę), drugi natomiast do osób migrujących zarobkowo poza granice naszego kraju. W tym przypadku warunkiem uczestnictwa w badaniach - poza pracą za granicą - było posiadanie rodziny (współmałżonka, dzieci). Wynikało to z celu badań, którym była analiza wpływu, jaki zarobkowe migracje zagraniczne wywierają na sytuację dzieci w rodzinach, w których jeden lub oboje małżonkowie wyjeżdżają zarobkowo za granicę.

I. Analiza pytań skierowanych do placówek szkolnych i przedszkoli

Badaniami objęto dzieci z przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjów oraz szkół ponadgimnazjalnych, w przypadku których wystąpił element migracji rodziców za granicę. Do badań przystąpiło:

- 213 przedszkoli czyli 62% ogółu wszystkich przedszkoli na terenie Opolszczyzny*,
- 241 szkół podstawowych czyli 58% ogółu wszystkich szkół podstawowych w województwie*,
- 91 gimnazjów czyli 51% ogółu wszystkich gimnazjów w regionie*,
- 55 szkół ponadgimnazjalnych czyli 17% ogółu wszystkich szkół ponadgimnazjalnych w województwie*.

Szczegółowe informacje o występowaniu zjawiska eurosieroctwa na terenie województwa opolskiego zostały przedstawione w wersji tabelarycznej z podziałem na powiaty.

Na podstawie informacji uzyskanych z placówek oświatowych można określić liczbę dzieci, których jedno lub oboje rodzice wyjeżdżają zarobkowo poza granice Polski. W skali województwa sytuacja taka dotyczy 9 666 dzieci

*Na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Opolu za 2008 r.

Szczegółowe informacje odnośnie liczby eurosierot zawarte są w tabeli nr 1.

Tabela 1. Liczba eurosierot w podziale na powiaty

POWIAT	LICZBA DZIECI POZOSTAWIONYCH PRZEZ RODZICÓW, WYJEŹDZAJĄCYCH ZA GRANICĘ										
	NIEOBECNOŚĆ JEDNEGO RODZICA					NIEOBECNOŚĆ OBOJGA RODZICÓW					
	PRZE DSZK OLE	SZKOŁA PODSTA WOWA	GIMNA ZJUM	SZKOŁA PONADGI MNAZJAL NA	SUMA	PRZE DSZK OLE	SZKOŁA PODSTA WOWA	GIMNA ZJUM	SZKOŁA PONADGI MNAZJAL NA	SUMA	OGÓLEM
brzeski	64	268	160	9	501	7	34	43	0	84	585
głubczycki	6	45	61	101	213	1	6	2	23	32	245
kędzierzyńsko - kozielski	217	464	183	0	864	7	37	19	0	63	927
kluczborski	32	246	181	178	637	1	31	14	32	78	715
krapkowicki	149	544	263	29	985	3	24	15	5	47	1032
namysłowski	67	243	137	85	532	3	14	15	3	35	567
nyski	121	579	296	248	1244	5	56	25	55	141	1385
oleski	44	204	193	280	721	5	15	15	18	53	774
opolski grodzki	47	202	57	195	501	6	20	14	54	94	595
opolski ziemski	176	906	241	85	1408	3	24	21	43	91	1499
prudnicki	65	127	91	84	367	10	6	7	12	35	402
strzelecki	127	331	238	141	837	6	39	18	40	103	940
suma	1115	4159	2101	1435	8810	57	306	208	285	856	9 666

Powyższa tabela obrazuje liczbę dzieci, których rodzice wyjechali do pracy za granicę. Największe natężenie zjawiska eurosieroctwa występuje w powiecie opolskim ziemskim w liczbie 1 499 dzieci. Drugim pod względem liczby eurosierot regionem jest powiat nyski w liczbie 1 385 dzieci. Natomiast trzecim co do wielkości rejonem, w którym występuje zjawisko eurosieroctwa jest powiat krapkowicki - 1 032 dzieci.

Najmniej eurosierot występuje w powiatach: głubczyckim – 245, następnie prudnickim - 402 i namysłowskim – 567.

Biorąc pod uwagę powyższe dane należy uwzględnić znaczące różnice w liczebności eurosierot w odniesieniu do nieobecności jednego lub obojga rodziców. Zdecydowanie najczęściej mamy do czynienia z sytuacją, gdy migruje jeden z rodziców – 91,4%, wszystkich przypadków. Pozostałe 8,6% przypadków dotyczy sytuacji, w której za granicą przebywają oboje rodzice.

Tabela 2. Udział procentowy eurosieroctwa w placówkach oświatowych biorąc pod uwagę nieobecność jednego lub obojga rodziców

Lp.	Placówka	Nieobecność	
		jednego rodzica	obojga rodziców
1.	Przedszkole	95,1%	4,9%
2.	Szkoła podstawowa	93,1%	6,9%
3.	Gimnazjum	91,0%	9,0%
4.	Szkoła ponadgimnazjalna	83,4%	16,6%
ogółem:		91,1%	8,9%

Podział placówek oświatowych umożliwił określenie liczby dzieci w poszczególnych instytucjach. Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdza się, iż najwięcej eurosierot jest wśród uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych. Niewiele mniej w szkołach ponadgimnazjalnych. Natomiast rodzice dzieci w wieku przedszkolnym rzadziej decydują się na wyjazd za granicę w celach zarobkowych. Podobnie jak w przypadku obliczania wielkości zjawiska eurosieroctwa w poszczególnych powiatach, liczba eurosierot jest mniejsza w przypadku dzieci, których na emigrację decydują się obydwaj rodzice.

W przedszkolach liczba eurosierot w przypadku wyjazdu jednego rodzica wynosi 1115, w sytuacji emigracji obojga rodziców – 57. Liczba uczniów szkół podstawowych wynosi 4 159 – nieobecność jednego rodzica i 306 – nieobecność obojga rodziców.

Z informacji uzyskanych z placówek oświatowych wynika, iż w zdecydowanej większości przypadków (93,5%) rodzice powierzają opiekę nad dzieckiem w czasie swojej nieobecności związanej z wyjazdem do pracy bliskiej rodzinie, w dalszej kolejności (5%) pełnoletniemu rodzeństwu, sporadycznie (1,3%) są to osoby spoza rodziny a także niepełnoletnie rodzeństwo (0,1%).

Poniższa tabela przedstawia dane procentowe dotyczące środowiska osób zajmujących się dziećmi z podziałem na poszczególne typy placówek:

Tabela 3. Komu rodzice powierzają opiekę nad dzieckiem w czasie swojej nieobecności związanej z wyjazdem za granicę

Lp.	Placówka	Bliska rodzina	Pełnoletnie rodzeństwo	Niepełnoletnie rodzeństwo	Osoby spoza rodziny
1.	Przedszkole	98%	1,5%	0%	0,5%
2.	Szkoła podstawowa	96%	3%	0%	1%
3.	Gimnazjum	95%	3,4%	0,2%	1,4%
4.	Szkoła ponadgimnazjalna	83,8%	13,5%	0,2%	2,5%

Jak pokazują zebrane dane, im dzieci są starsze, tym częściej zostają pod opieką rodzeństwa – zarówno pełnoletniego jak i niepełnoletniego a także osób spoza rodziny. W 98% dzieci w wieku przedszkolnym pozostawały pod opieką bliskiej rodziny, w nieco mniejszym stopniu (96% i 95%) dotyczy to dzieci uczęszczających odpowiednio do szkoły podstawowej i gimnazjum, w najmniejszym stopniu (83,8%) dzieci ze szkół ponadgimnazjalnych.

Biorąc pod uwagę formę, w jakiej rodzice dokonali powierzenia opieki nad dzieckiem, najczęściej bez względu na wiek opieka nad dzieckiem zostaje ustalana w formie ustnej (od 37,6% w przedszkolach do 67,4% w szkołach podstawowych). W następnej kolejności najczęściej udzielaną odpowiedzią była ta, iż w placówkach szkolnych i przedszkolach nie posiadano wiedzy w powyższym zakresie (od 13,5% w gimnazjach do 32,9% w przedszkolach). Zbliżony udział procentowy stanowią odpowiedzi, wskazujące na to, że powierzenie opieki nad dziećmi odbywa się bez zastosowania jakiegokolwiek z wyszczególnionych lub też innych możliwych form (od 12,3% w gimnazjach do 19,3% w przedszkolach). Jeżeli chodzi o zastosowanie formy pisemnej to jest ona stosowana rzadko – najczęściej w placówkach przedszkolnych (9,5%). Biorąc pod uwagę najbardziej sformalizowany sposób powierzenia opieki, tj. poprzez wydanie decyzji przez Sąd, to ze wszystkich wymienionych form jest ona stosowana najrzadziej (od 0,7% w stosunku do dzieci w przedszkolach, 1,3% w szkołach podstawowych, 2,2% w szkołach ponadgimnazjalnych do 4,7% w gimnazjach).

Tabela 4. Forma powierzenia opieki nad dzieckiem

Lp.	Placówka	Pisemna	Ustna	Sądownie	W żadnej	Nie wiem
1.	Przedszkole	9,5%	37,6%	0,7%	19,3%	32,9%
2.	Szkoła podstawowa	4,6%	67,4%	1,3%	12,6%	14,1%
3.	Gimnazjum	5,4%	64,1%	4,7%	12,3%	13,5%
4.	Szkoła ponadgimnazjalna	2,7%	60,6%	2,2%	17,1%	17,1%

Wychowawcy z placówek oświatowych objętych badaniami odnieśli się również do zagadnienia dotyczącego utrudnień w pracy wychowawczej z dziećmi, których jeden lub oboje rodzice wyjechali do pracy za granicę. Poniższa tabela prezentuje uzyskane odpowiedzi.

Tabela 5. Czy brak jednego lub obojga rodziców w jakiś sposób utrudnił wychowawcom pracę z dzieckiem w wyszczególnionym niżej zakresie

Lp.	Problemy	Placówka			
		Przedszkole	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
1.	zastosowanie procedur prawnych	0%	0,8%	1,7%	2,4%
2.	przy udzielaniu dziecku pomocy	3%	3,2%	3%	6,6%
3.	w kontaktach z osobą opiekującą się dzieckiem	4%	8,3%	14,3%	26%
4.	nie było żadnych problemów	93%	87,7%	81%	65%
5.	inne problemy	emocjonalne, wychowawcze, nieprzygotowanie do zajęć, nadużywanie alkoholu przez matki	brak nadzoru w nauce, nieprzygotowanie do lekcji, utrudniona wymiana informacji i oddziaływanie wychowawcze, interwencja Pogotowia Ratunkowego, powtarzanie przez ucznia klasy, brak koncentracji, tęsknota, problemy emocjonalne, wychowawcze, brak dyscypliny, opuszczanie lekcji, absencja rodziców na zebraniach	problemy wychowawcze i problemy z nauką, opuszczanie zajęć, luźniejszy stosunek do obowiązków szkolnych	niezdyscyplinowanie, wysoka absencja, problemy emocjonalne, trudności w kontaktach z rodzicem pozostającym w domu, absencja na zebraniach

W 93% przypadków wychowawcy przedszkoli nie zaobserwowali żadnych negatywnych skutków w zachowaniu dzieci w związku z nieobecnością jednego lub obojga rodziców. W szkołach podstawowych odsetek ten zmniejszył się do poziomu 87,7%, w gimnazjach do 81%, w szkołach ponadgimnazjalnych do 65%. Wraz z wiekiem dzieci zwiększa się skala obserwowanych przez wychowawców problemów związanych z migracją zarobkową rodziców. Poza dziećmi w wieku przedszkolnym wychowawcy sygnalizowali występowanie problemów związanych z zastosowaniem procedur prawnych w stosunku do uczniów, których jeden lub oboje rodzice wyjechali do pracy za granicę - od 0,8% w szkołach podstawowych, 1,7% w gimnazjach do 2,4% w szkołach ponadgimnazjalnych. W większym zakresie obserwowane są problemy, które mają miejsce w związku z nagłą koniecznością udzielania dzieciom pomocy – od 3% w przedszkolach i gimnazjach, 3,2% w szkołach podstawowych do 6,6% w szkołach ponadgimnazjalnych. Wychowawcy sygnalizowali również problemy w kontaktach z osobą opiekującą się dzieckiem – sytuacja taka dotyczy 4% ogółu występujących problemów

z powodu migracji zarobkowych rodziców w przedszkolach, 8,3% w szkołach podstawowych, 14,3% w gimnazjach i 26% w szkołach ponadgimnazjalnych. Wychowawcy mieli również możliwość wymienienia innych problemów przejawiających się w zachowaniach dzieci. Wymieniano problemy emocjonalne, wychowawcze, nieprzygotowanie do zajęć, brak nadzoru w nauce, brak koncentracji, tęsknotę, brak dyscypliny, opuszczanie lekcji, absencję rodziców na zebraniach, nadużywanie alkoholu przez pozostające w kraju matki.

Ponadto wychowawcy w poszczególnych typach placówek zaobserwowali u dzieci następujące skutki i negatywne zachowania wynikające z nieobecności rodziców:

Tabela 6. Negatywne zachowania i skutki rozłąki z rodzicami

Lp.	Negatywne zachowania i skutki rozłąki z rodzicami	Placówka			
		Przedszkole	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
1.	obniżenie wyników w nauce	nie dotyczy	22,5%	21,4%	24,2%
2.	opuszczanie zajęć	11,3%	10,1%	30,8%	36,5%
3.	zachowania agresywne	15,5%	7,7%	6,3%	3,2%
4.	zachowania przestępcze	0,7%	0,1%	1,5%	1,3%
5.	chęć zwrócenia na siebie uwagi	39,4%	26%	14,1%	8,7%
6.	roztargnienie	21,8%	25,1%	12,2%	7,9%
7.	niska samoocena	11,3%	6,9%	8,6%	7,7%
8.	sięganie po używki (papierosy, alkohol, narkotyki)	0%	1,6%	5,1%	10,3%
9.	inne	emocjonalne trudny kontakt z dzieckiem, zaburzenia w komunikacji z dzieckiem	negacja wszystkiego, smutek, rozżalenie, obniżenie nastroju, tęsknota, brak poczucia bezpieczeństwa, zamknięcie się w sobie, potrzeba akceptacji, okłamywanie, brak dyscypliny, powtarzanie klasy	brak samodyscypliny, utrzymywanie kontaktów z nieodpowiednim towarzystwem, fantazjowanie, izolowanie od grupy, zagubienie, ukrywanie prawdy o wyjeździe rodziców	depresja, anoreksja, problemy alkoholowe w rodzinie, zamknięcie się w sobie, drażliwość, nerwowość

Występowanie negatywnych zachowań wśród dzieci w dużej mierze uzależnione jest od ich wieku. U dzieci młodszych, tj. uczęszczających do przedszkoli i szkół podstawowych najczęściej obserwuje się nadmierną chęć zwrócenia na siebie uwagi (39,4% wskazań w przedszkolach i 26% wskazań w szkołach podstawowych) oraz roztargnienie (21,8% wskazań w przedszkolach i 25,1% wskazań w szkołach podstawowych). Wśród dzieci starszych - w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych najczęściej dochodzi do opuszczania zajęć lekcyjnych przez uczniów (odpowiednio 30,8% oraz 36,5% wskazań). Istotnym i często występującym problemem jest również obniżenie wyników w nauce – 22,5% wskazań w szkołach podstawowych, 21,4% w gimnazjach i 24,2% wskazań w szkołach ponadgimnazjalnych. Wychowawcy sygnalizowali również problemy takie jak: zachowania agresywne i niską samoocenę (najwięcej wskazań w przedszkolach – odpowiednio 15,5% i 11,3%), sięganie po używki (najczęściej w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych – odpowiednio 5,1% i 10,3% wskazań), zachowania przestępcze (najczęściej w gimnazjach – 1,5% wskazań). Wśród innych negatywnych zachowań wymieniano m. in. depresję, zaburzenia emocjonalne, nerwowość, rozżalenie, brak poczucia bezpieczeństwa, powtarzanie klasy, ukrywanie prawdy o wyjeździe rodziców.

II. Analiza pytań skierowanych do ośrodków pomocy społecznej

Mając na celu diagnozę zjawiska eurosieroctwa ocenianego z płaszczyzny gmin województwa opolskiego, skierowano ankiety do wszystkich ośrodków pomocy społecznej. Na podstawie uzyskanych informacji określono szacunkową liczbę rodzin, w których dzieci wychowują się bez co najmniej jednego rodzica, który wyjechał do pracy za granicę. Liczba ta ukształtowała się na poziomie 7 537 rodzin. Należy zaznaczyć, iż ośrodki pomocy społecznej podały liczbę rodzin, która wynika z posiadanej wiedzy opartej przede wszystkim na kontaktach tych rodzin z pracownikami socjalnymi w oparciu o określoną sytuację problemową występującą w danej rodzinie. Poniższa tabela prezentuje uzyskane wartości pogrupowane według powiatów:

Tabela 7. Szacunkowa liczba rodzin, których dzieci wychowują się bez co najmniej jednego rodzica

Lp.	Powiat	Szacunkowa liczba rodzin, w których dzieci wychowują się bez co najmniej jednego rodzica, który wyjechał do pracy za granicę	Liczba rodzin w %
-----	--------	--	-------------------

1.	brzeski	2 120	28,1
2.	głubczycki	300	4,0
3.	kędzierzyńsko - kozielski	291	3,9
4.	kluczborski	471	6,2
5.	krapkowicki	354	4,7
6.	namysłowski	153	2,0
7.	nyski	103	1,4
8.	oleski	440	5,8
9.	opolski grodzki	12	0,2
10.	opolski ziemski	3 104	41,2
11.	prudnicki	121	1,60
12.	strzelecki	68	0,90
województwo		7 537	100

Zdecydowanie najwięcej migrujących rodzin znajduje się na terenie powiatu opolskiego ziemskiego oraz brzeskiego – odpowiednio 41,2% i 28,1% spośród ogółu wszystkich tego typu rodzin w województwie. Natomiast najmniejszy udział procentowy rodzin migrujących zarobkowo odnotowano w powiecie opolskim grodzkim (0,2%) oraz strzeleckim (0,9%).

Ośrodki pomocy społecznej wskazały również liczbę rodzin, które w 2008 r. zwróciły się z prośbą o pomoc w rozwiązaniu problemów rodzinnych wynikających z migracji zarobkowej. Według danych OPS-ów w województwie opolskim było 455 takich rodzin. Wynika z tego, iż w blisko w co dziesiątej rodzinie, w której jeden lub oboje rodzice migrują zarobkowo, problemy stąd wynikające są na tyle poważne, iż konieczne staje się skorzystanie ze wsparcia instytucjonalnego. Tabela poniżej prezentuje liczbę rodzin według powiatów.

Tabela 8. Liczba rodzin zwracających się o pomoc do Ośrodków Pomocy Społecznej w rozwiązywaniu problemów wynikających z migracji zarobkowej

Lp.	Powiat	Liczba rodzin zwracających się o pomoc do OPS-ów w rozwiązaniu problemów wynikających z migracji zarobkowej
1.	brzeski	44
2.	głubczycki	105

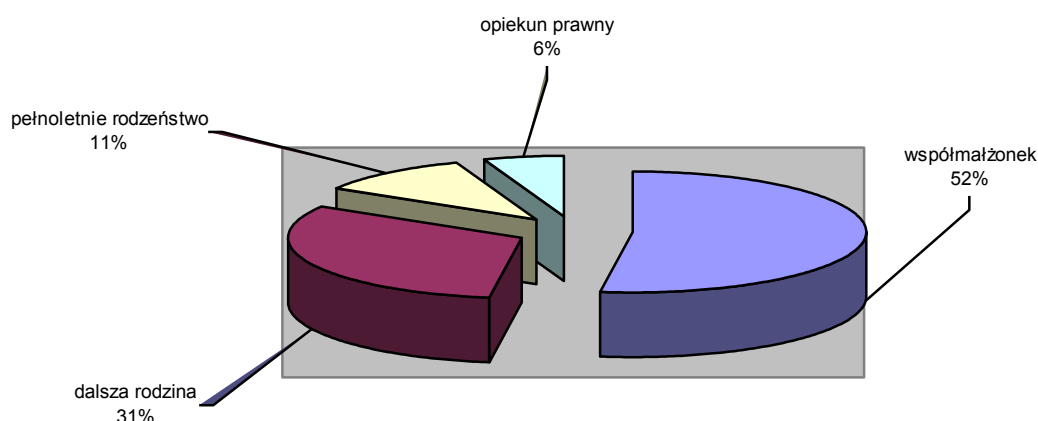
3.	kędzierzyńsko - kozielski	1
4.	kluczborski	1
5.	krapkowicki	121
6.	namysłowski	1
7.	nyski	21
8.	oleski	72
9.	opolski grodzki	12
10.	opolski ziemski	55
11.	prudnicki	4
12.	strzelecki	18
województwo		455

Jeżeli chodzi o rodzaj występujących w rodzinach zagrożeń i problemów, to najczęściej wymieniano problemy finansowe, w tym związane z nimi prośby dotyczące umożliwienia dzieciom bezpłatnego korzystania ze szkolnych obiadów, szkolne, wychowawcze, alkoholizm, brak wsparcia w opiece nad pozostałymi w domu członkami rodziny, rozwód, separację, przemoc, osamotnienie partnerów, niezaradność życiową, sprawy alimentacyjne, problemy związane z ustaleniem prawa do świadczeń rodzinnych za granicą (koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego).

W związku z występującymi problemami związanymi z sytuacją pozostawionych w kraju dzieci, których rodzice wyjeżdżają do pracy za granicę, gminy podejmują działania uświadamiające rodzicom konieczność ustanowienia opiekuna prawnego dla swojego dziecka. Podejmowane w tym celu działania polegają na udzielaniu informacji, poradnictwie prawnym, pracy socjalnej, kierowaniu do odpowiednich instytucji, pomocy w wypełnianiu niezbędnej dokumentacji, powiadomieniu Sądu Rodzinnego, pomocy w doborze kuratora.

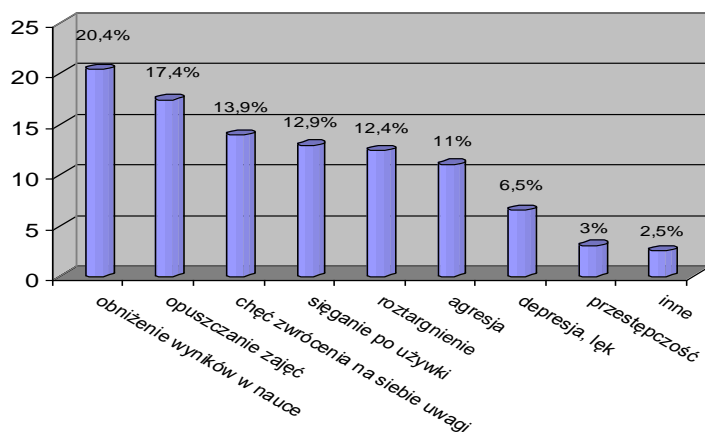
Z informacji posiadanych przez OPS-y odnośnie osób, które zajmują się dziećmi podczas nieobecności jednego lub obojga rodziców wynika, iż w nieco w ponad połowie przypadków (52,3%) dziećmi zajmują się pozostali w kraju współmałżonkowie, następnie dalsza rodzina (31,2%), pełnoletnie rodzeństwo (11%). W 5,5% przypadkach dziećmi zajmował się ustanowiony sądowo opiekun prawny.

Wykres 1. Struktura opieki w przypadku migracji jednego lub obojga rodziców

Wśród negatywnych skutków i zachowań dzieci będących konsekwencją wyjazdów rodziców za granicę najczęściej obserwuje się obniżenie wyników w nauce (20,4%), opuszczanie zajęć w szkole (17,4%), chęć zwrócenia dla siebie uwagi (13,9%), sięganie po używki – papierosy, alkohol, narkotyki (12,9%), roztargnienie (12,4%), zachowania agresywne (11%), stany depresyjne, lękowe (6,5%), zachowania przestępcze (3%). Do innych negatywnych konsekwencji migracji zarobkowej rodziców zaliczono zaburzenia emocjonalne, problemy wychowawcze, wywyższanie się wobec innych dzieci, brak poczucia bezpieczeństwa, obniżenie poziomu higieny osobistej.

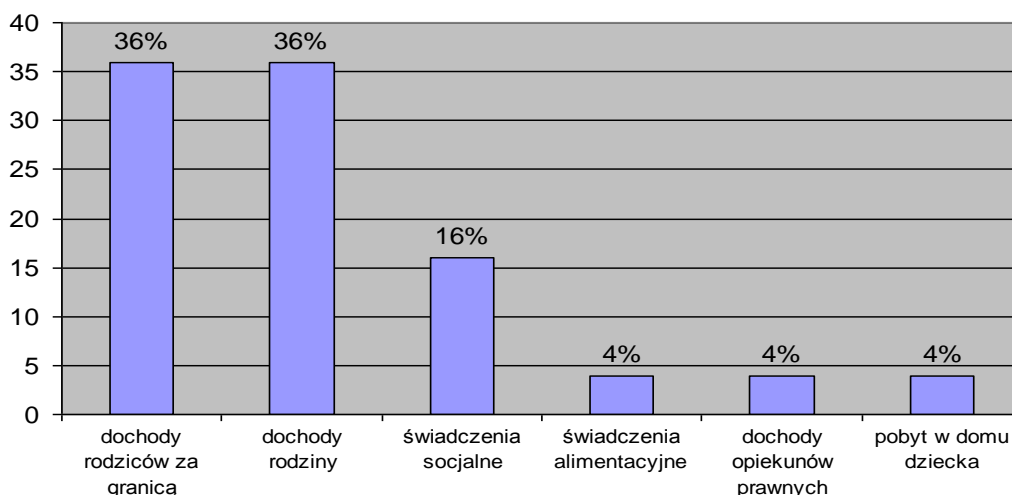
Wykres 2. Symptomy niedostosowania społecznego wśród dzieci

Analizując źródła utrzymania dzieci, których oboje rodzice wyjechali do pracy za granicę, należy stwierdzić, iż najczęściej jest to wynagrodzenie rodziców, którzy pracują za granicą i przesyłają środki na pokrycie kosztów utrzymania dzieci a także dochody dalszej rodziny, pod opieką, której dzieci się znajdują – głównie renty i emerytury dziadków (po 36% wskazań). Następnie są to świadczenia socjalne przyznawane przez OPS-y i PCPR-y. Sporadycznie zdarzają się sytuacje, iż dzieci utrzymywane są przez

ustanowionych opiekunów prawnych, źródło utrzymania stanowią świadczenia alimentacyjne oraz przebywają w domu dziecka (po 4% wskazań).

Wykres 3. Źródła utrzymania dzieci, których oboje rodzice wyjechali za granicę

W stosunku do dzieci, których oboje rodzice wyjechali do pracy za granicę gminy podejmują działania, mające na celu przeciwdziałanie wynikającym stąd problemom. W ramach realizowanych działań OPS-y dokonują interwencji w Sądzie Rodzinnym, współpracują z Policją, Pogotowiem Opiekuńczym, kuratorem, pedagogiem i psychologiem szkolnym. Ponadto pracownicy socjalni monitorują sytuację pozostawionych dzieci, udzielają porad prawnych, poszukują rodzin zastępczych.

III. Analiza pytań skierowanych do powiatowych centrów pomocy rodzinie

Mając na celu diagnozę zjawiska eurosieroctwa ocenianego z płaszczyzny powiatów, które ustawowo zobligowane są do opieki nad dzieckiem i rodziną, skierowano ankiety do wszystkich powiatowych centrów pomocy rodzinie w woj. opolskim.

W tabeli poniżej zostały przedstawione wyniki badań na podstawie, których możliwe było określenie liczby dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych oraz placówkach opiekuńczo – wychowawczych w latach 2006, 2007 i w I półroczu 2008 r.

Tabela 9. Liczba oraz wiek dzieci, dla których została ustanowiona rodzina zastępcza

Lp.	PCPR	Liczba oraz wiek dzieci dla których została ustanowiona rodzina zastępcza		
		2006 r.	2007 r.	I pół. 2008 r.
1	BRZEG	2 dzieci w wieku 9 lat – 1 rodzina	3 dzieci w wieku 10 lat i 11 lat – 1 rodzina	0
2	GŁUBCZYCE	1 dziecko w wieku 4 lat – 1 rodzina	0	0

3	KĘDZIERZYN-KOŹLE	0	0	0
4	KLUCZBORK	0	0	0
5	KRAPKOWICE	7 dzieci w wieku 9, 14,15,16 i 17 lat – 3 rodziny	0	5 dzieci w wieku 5,8,12 i 14 lat – 3 rodziny
6	NAMYSŁÓW	0	0	0
7	NYSA	2 dzieci w wieku 16 lat – 2 rodziny	1 dziecko w wieku 4 lat – 1 rodzina	2 dzieci w wieku 9 i 14 lat – 1 rodzina
8	OLEŚNO	0	0	1 dziecko w wieku 8 lat – 1 rodzina
9	OPOLE	0	0	0
10	MOPR OPOLE	0	2 dzieci w wieku 5 i 6 lat – 2 rodziny	3 dzieci w wieku 3,10,16 lat – 3 rodziny
11	PRUDNIK	0	0	0
12	STRZELCE OPOLSKIE	5 dzieci w wieku 3,7,12 i 14 lat – 2 rodziny	5 dzieci w wieku 3,14, 15 – 3 rodziny	10 dzieci w wieku 5,6,7,9 lat – 6 rodzin
13	WOJEWÓDZTWO	17 dzieci w 9 rodzinach	11 dzieci w 7 rodzinach	21 dzieci w 14 rodzinach

Na podstawie powyższego zestawienia można określić dokładną liczbę eurosierot w latach 2006, 2007 oraz pierwszym półroczu 2008 roku, w przypadku których została ustanowiona rodzina zastępcza z powodu migracji zarobkowej rodziców. W roku 2006 r. na terenie Opolszczyzny ustanowiono 9 rodzin zastępczych, w których umieszczono w sumie 17 dzieci w wieku od 3 do 17 lat. Największą skalę zjawiska odnotowano w powiecie krapkowickim w liczbie 7 dzieci, oraz w powiecie strzeleckim – 5 dzieci. Rodziny zastępcze ustanowiono również w powiatach brzeskim, nyskim (dla 2 dzieci) a także w powiecie głubczyckim (dla 1 dziecka). Natomiast w pozostałych powiatach nie pojawiła się potrzeba ustanowienia rodziny zastępczej. W roku 2007 r. w wojewódzkim opolskim 11 dzieci umieszczono w 7 rodzinach zastępczych – najwięcej w powiecie strzeleckim (5 dzieci), brzeskim (3 dzieci) oraz w powiecie opolskim grodzkim (2 dzieci) i nyskim (1 dziecko). W pierwszej połowie 2008 r. ustanowiono 14 rodzin zastępczych dla 21 dzieci w wieku od 3 do 16 lat. Najwięcej dzieci oddanych do rodzin zastępczych w analizowanym okresie było w powiecie strzeleckim – 10, następnie krapkowickim – 5 dzieci, opolskim grodzkim – 3 dzieci, nyskim – 2 dzieci i oleskim – 1 dziecko. W innych regionach województwa nie było potrzeby ustanowienia rodziny zastępczej w analizowanym okresie. Rodziny zastępcze ustanowione dla dzieci, których rodzice wyjechali do pracy za granicę, w I półroczu 2008 r. stanowiły 1,3% ogółu wszystkich rodzin zastępczych w województwie opolskim. Największy odsetek rodzin zastępczych dla dzieci

migrantów występuje w powiecie opolskim grodzkim (3%), krapkowickim (3,2%) oraz strzeleckim (8,4%).

Reasumując, w latach 2006, 2007 i w I półroczu 2008 na terenie naszego województwa ustanowiono 30 rodzin zastępczych dla 49 dzieci w wieku od 3 -17 lat.

Tabela poniżej wskazuje na liczbę dzieci oddanych do placówek opiekuńczo – wychowawczych oraz ich wiek w latach 2006, 2007 oraz w I półroczu 2008. W roku 2006 r. w trzech powiatach w województwie pojawił się problem umieszczenia dzieci w placówkach opiekuńczo – wychowawczych z powodu migracji zagranicznej rodziców. W powiecie nyskim 2 dzieci w wieku 12, 7 lat, opolskim – 2 dzieci w wieku 4 i 5 lat oraz w powiecie namysłowskim – 1 dziecko w wieku 14 lat. W 2007 r. w powiecie kędzierzyńsko – kozielskim 5 dzieci zostało umieszczonych w placówce opiekuńczo – wychowawczej, ponadto w nyskim – 4 dzieci, w wieku: 16, 17, 3 i 4 oraz na terenie powiatu opolskiego grodzkiego 1 dziecko w wieku 6 lat. W pierwszym półroczu 2008 r. w powiatach krapkowickim, nyskim i opolskim grodzkim umieszczono w placówkach opiekuńczo – wychowawczych po jednym dziecku w wieku: 12-15 lat.

Podsumowując: liczba dzieci ogółem umieszczonych w ostatnich latach w placówkach opiekuńczo - wychowawczych z powodu wyjazdu rodziców za granicę w celach zarobkowych wynosi 18 dzieci w wieku od 3 -17 lat.

Tabela 10. Liczba oraz wiek dzieci, które zostały umieszczone w placówkach opiekuńczo - wychowawczych

Lp.	PCPR	Liczba oraz wiek dzieci, które zostały umieszczone w placówkach opiekuńczo - wychowawczych		
		2006 r.	2007 r.	I pół. 2008 r.
1	BRZEG	0	0	0
2	GŁUBCZYCE	0	0	0
3	KĘDZIERZYN-KOŹLE		5 dzieci	
4	KLUCZBORK	0	0	0
5	KRAPKOWICE	0	0	1
6	NAMYSŁÓW	1 dziecko w wieku 14 lat	0	0
7	NYSA	2 dzieci w wieku 7 i 12 lat	4 dzieci w wieku 3, 4,16,17 lat	1 dziecko w wieku 12 lat
8	OLESNO	0	0	0
9	OPOLE	0	0	0
10	MOPR OPOLE	2 dzieci w wieku 4 i 5 lat	1 dziecko w wieku 6 lat	1 dziecko w wieku 15 lat

11	PRUDNIK	0	0	0
12	STRZELCE OPOLSKIE	0	0	0
13	WOJEWÓDZTWO	5 dzieci	10 dzieci	3 dzieci

Migracja zarobkowa ma głównie na celu polepszenie sytuacji bytowej w rodzinie. W wyniku przeprowadzonych badań można zauważyć, iż niesie ona niestety również za sobą wiele problemów rodzinnych. Rodziny zgłaszają problemy wychowawcze, nie radzą sobie z samotnym wychowywaniem dzieci. W powiecie głubczyckim oprócz problemów opiekuńczo – wychowawczych odnotowano 9 rozwodów oraz nadużywanie alkoholu. W powiecie strzeleckim częstym problemem jest alkoholizm, pozostawianie dzieci bez opieki i związane z tym obniżenie ich wyników w nauce. W regionie opolskim zgłaszano rozluźnienie więzi emocjonalnych, ponadto udzielano pomocy prawnej w celu przyznania alimentów.

Tabela 11. Rodzaje problemów zgłaszanych do PCPR-ów przez rodziny, w których jeden lub oboje małżonków migrują zarobkowo za granicę

Lp.	PCPR	Zgłaszane problemy
1	BRZEG	0
2	GŁUBCZYCE	9 - rozpad małżeństwa, problemy opiekuńczo-wychowawcze, nadużywanie alkoholu
3	KĘDZIERZYN-KOŻLE	0
4	KLUCZBORK	0
5	KRAPKOWICE	0
6	NAMYSŁÓW	2 - trudności wychowawcze
7	NYSA	0
8	OLEŚNO	rozwody, przemoc domowa
9	OPOLE	0
10	MOPR OPOLE	problemy wychowawcze, osamotnienie, rozluźnienie więzi emocjonalnej, pomoc prawnicza, alimenty
11	PRUDNIK	0
12	STRZELCE OPOLSKIE	4 – alkoholizm, przemoc, pozostawienie dzieci bez opieki, obniżenie wyników w nauce, problemy wychowawcze

Większość powiatowych centrów pomocy rodzinie (67%) nie podejmuje żadnych działań mających na celu uświadomienie rodzicom wyjeżdżającym do pracy za granicę konieczność formalnego ustanowienia opiekuna prawnego dla pozostającego w kraju dziecka oraz procedurach z tym związanych. Jedynie cztery powiaty (krapkowicki, oleski, strzelecki oraz opolski grodzki) reagują na pojawiające się problemy związane ze

zjawiskiem eurosieroctwa poprzez pomoc w ustanowieniu opiekuna prawnego. Największy zakres działań podejmuje Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Opolu, który przede wszystkim oferuje poradnictwo dla osób planujących wyjazd za granicę poprzez informowanie ich o potrzebie ustanowienia opiekuna prawnego oraz o możliwościach notarialnego przekazania prawnych czynności wobec dzieci innej osobie. Ponadto w razie konieczności MOPR w Opolu kieruje rodziców do właściwego sądu.

Tabela 12. Działania podejmowane przez PCPR-y w celu uświadomienia rodziców o konieczności ustanowienia opiekuna prawnego dla dziecka

Lp.	PCPR	Działania podejmowane przez pcpr
1	BRZEG	-
2	GŁUBCZYCE	-
3	KĘDZIERZYN-KOŹLE	-
4	KLUCZBORK	-
5	KRAPKOWICE	ustanowienie opiekuna prawnego
6	NAMYSŁÓW	-
7	NYSA	-
8	OLEŚNO	ustanowienie opiekuna prawnego
9	OPOLE	-
10	MOPR OPOLE	informacja n/t opiekuna prawnego, kierowanie do właściwego Sądu, informowanie o możliwościach notarialnego przekazania prawnych czynności wobec dziecka innej osobie
11	PRUDNIK	-
12	STRZELCE OPOLSKIE	ustanowienie opiekuna prawnego

Na podstawie informacji uzyskanych z powiatowych centrów pomocy rodzinie można określić najczęściej występujące negatywne zachowania dzieci będące skutkiem migracji zarobkowej rodziców. Obniżenie wyników w nauce oraz opuszczanie zajęć w szkole są jednymi z najczęściej występujących problemów – wskazało na nie odpowiednio 50% i 42% powiatów. Niepokojącym zjawiskiem jest sięganie przez dzieci po używki (papierosy, alkohol, narkotyki) oraz duża skala tego zjawiska – wskazała na nie jedna trzecia powiatów (33%). Powiaty wskazywały również na nadmierną chęć zwrócenia przez dzieci na siebie uwagi, stany depresyjne, lękowe, zachowania agresywne (po 25% wskazań). W jednym z powiatów wskazano również występowanie wśród dzieci zachowań przestępczych (8,3%).

Powiatowe centra pomocy rodzinie w przypadkach pozostawiania dzieci bez opieki uruchamiają procedury umieszczania ich w rodzinach zastępczych oraz placówkach opiekuńczo – wychowawczych. Jednocześnie starają się współpracować ze szkołami, poradniami psychologiczno - terapeutycznymi, ośrodkami adopcyjnymi, kuratorami. Ponadto ośrodki udzielają porad prawnych, psychologicznych.

Tabela 13. Działania podejmowane przez powiaty, wobec dzieci pozostawionych bez opieki rodziców, którzy wyjechali za granicę

Lp.	PCPR	Rodzaj działań
1	BRZEG	0
2	GŁUBCZYCE	pomoc psychologiczna
3	KĘDZIERZYN-KOŹLE	realizuje postanowienia sądu w zakresie ustanowienia opieki zastępczej
4	KLUCZBORK	uruchomienie procedur zapewnienia opieki dzieciom
5	KRAPKOWICE	umieszczanie w placówkach opiekuńczo- wychowawczych i rodzinach zastępczych
6	NAMYSŁÓW	ustalanie opieki w gronie najbliższej rodziny, umieszczanie w placówkach opiekuńczo – wychowawcze i rodzinach zastępczych
7	NYSA	umieszczanie w placówkach opiekuńczo- wychowawczych i rodzinach zastępczych
8	OLESNO	współpraca ze szkołą, poradniami psychologiczno -pedagogicznymi, ośrodkiem adopcyjno - opiekuńczym, kuratorami, bezpłatne poradnictwo prawne, psychologiczne, działania interwencyjne
9	OPOLE	0
10	MOPR OPOLE	zapewnienie dzieciom opieki zastępczej do czasu uregulowania sytuacji prawnej dziecka przez sąd
11	PRUDNIK	realizuje postanowienia sądu w zakresie ustanowienia opieki zastępczej
12	STRZELCE OPOLSKIE	umieszczanie w rodzinach zastępczych, pomoc psychologiczna, terapeutyczna, prawna, kierowanie do Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej

IV. Analiza pytań skierowanych do osób migrujących za granicę w celach zarobkowych

Charakterystyka badanej grupy

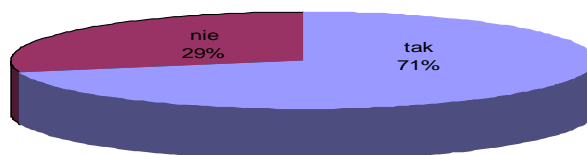
Na podstawie metryczki zawartej w kwestionariuszu ankiety stwierdza się, że 72% wyjeżdżających do pracy za granicę stanowią mężczyźni, 28% kobiety. Podwójne obywatelstwo zarówno polskie jak i niemieckie posiadało 51% respondentów pracujących za granicą, pozostałe 49% deklarowało obywatelstwo polskie. Wśród osób migrujących zarobkowo prawie połowa (49%) pracowała za granicą powyżej 3 lat, 16% ankietowanych

1-2 lata, 15% od 6 miesięcy do 1 roku, co dziesiąty badany 11% przyznaje się do pracy w okresie 2-3 lat, pozostali pracują za granicą mniej niż 6 miesięcy (9%). Prawie połowę ankietowanych stanowiły osoby w przedziale wiekowym 31-40 lat (41%), nieco mniej 36% to osoby pomiędzy 41 a 50 rokiem życia. Co szósty badany (17%) był w wieku między 21 a 30 rokiem życia, niewiele, zaledwie 3% respondentów miało więcej niż 50 lat, natomiast tylko 1% ankietowanych nie przekroczył 20 roku życia. Prawie trzy czwarte respondentów (72%) to mieszkańcy wsi, 27% mieszka w mieście liczącym do 50 tys. mieszkańców a 1% badanych w mieście liczącym powyżej 50 tys. mieszkańców. Osoby migrujące posiadały najczęściej wykształcenie zasadnicze – zawodowe (62%), co czwarty badany deklaruje wykształcenie średnie (23%), 11% legitymowało się wykształceniem podstawowym, zaledwie 4% ankietowanych posiadało wykształcenie wyższe. Blisko jedna trzecia badanych (32%) to osoby ze stażem małżeńskim w przedziale 11 -15 lat, prawie co czwarty badany był w związku małżeńskim od 6 do 10 lat oraz od 16 do 20 lat, 16% ankietowanych tworzy małżeństwa ze stażem powyżej 20 lat, natomiast 8% badanych jest w związku małżeńskim poniżej 5 lat. Rodziny, które wzięły udział w badaniach posiadały ogółem 471 dzieci.

Źródła dochodów

Pierwsze pytanie miało na celu uzyskanie informacji na temat źródła dochodu rodziny. Na podstawie zgromadzonych danych wynika, iż w 71% przypadkach praca za granicą jest jedynym źródłem dochodu badanych rodzin. Natomiast 29% badanych rodzin oprócz pracy i dochodów zza granicy otrzymuje wynagrodzenie w Polsce.

Wykres 4. Czy praca za granicą jest głównym źródłem dochodu rodziny

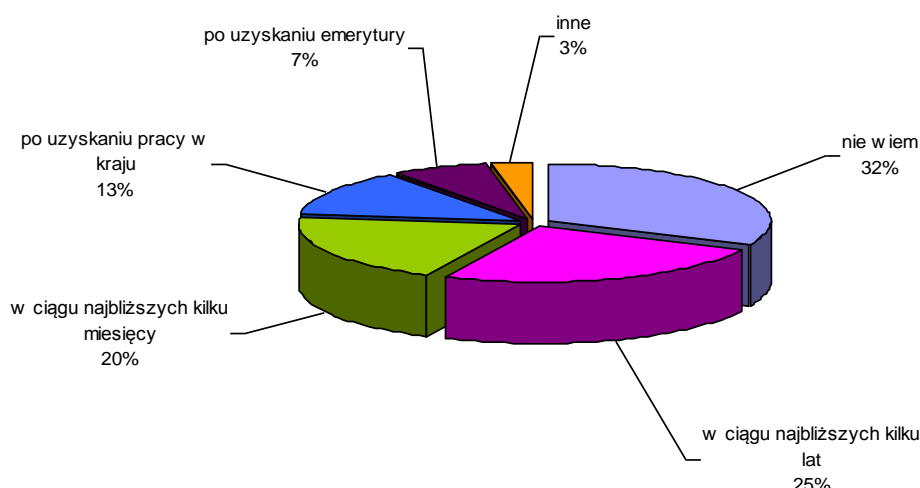

Plany zawodowe

Respondenci na pytanie kiedy planują powrót na stałe do kraju w 32,5% nie mają sprecyzowanych planów co do powrotu do ojczyzny, 25% badanych zamierza wrócić do

Polski w ciągu najbliższych kilku lat, co piąty ankietowany w ciągu najbliższych kilku miesięcy, 13% badanych powróciłoby gdyby miało możliwość uzyskaniu pracy w kraju, pozostali ankietowani (7,5%) planują pracować za granicą do czasu osiągnięcia wieku uprawniającego do otrzymania świadczeń emerytalnych. Wśród innych odpowiedzi (3%) respondenci powrót do kraju uzależniają od stanu zdrowia, lepszej sytuacji gospodarczej, możliwości uzyskania wyższego wynagrodzenia. Wśród tej grupy osób niektórzy zadeklarowali, iż nigdy nie wrócą do Polski.

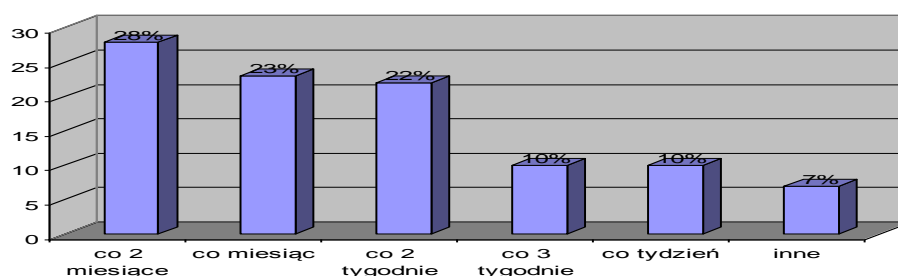
Wykres 5. Kiedy planuje Pan/Pani powrócić na stałe do kraju?

Kontakty z rodziną w Polsce

Osoby pracujące za granicą stosunkowo rzadko przyjeżdżają do domu. Najczęściej przyjazdy mają miejsce raz na dwa miesiące (dotyczy to 28% ankietowanych) lub raz na miesiąc (23%). Co piąty ankietowany (22%) przyjeżdża do Polski raz na dwa tygodnie. Co dziesiąty badany (10%) odwiedza swoich bliskich raz na tydzień i tyle samo ankietowanych przyjeżdża do domu co trzy tygodnie. Pozostali ankietowani (7%) udzielili innej niż zaproponowane w kafeterii odpowiedzi, a mianowicie takiej, że pracują 2 miesiące za granicą z dwumiesięczną przerwą, inni przyjeżdżają do domu raz na 3, 6, 12 miesięcy.

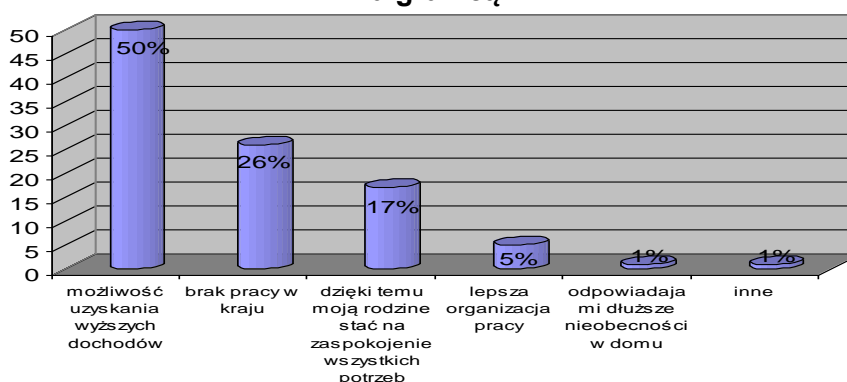
Wykres 6. Jak często przyjeżdża Pan/Pani do domu?

Powody poszukiwania pracy za granicą

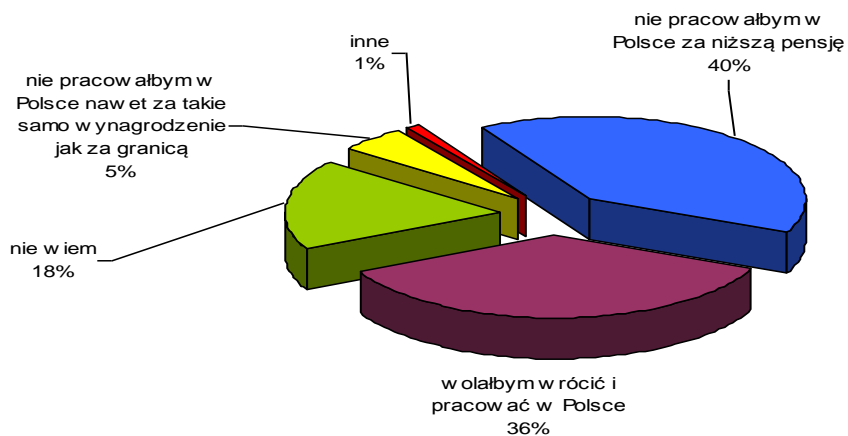
Połowa respondentów (50%) przyznała, że powodem pracy za granicą jest możliwość uzyskania wyższych dochodów. Co czwarty ankietowany (26%) jako przyczynę takiego stanu rzeczy wymienia brak pracy w kraju, 17% badanych zaakcentowało to, iż dzięki temu ich rodzinę stać na zaspokojenie wszystkich potrzeb, 5% ankietowanych ceni sobie lepszą organizację pracy, nielicznym (1%) odpowiadają dłuższe nieobecności w domu. Również 1% badanych podało inną przyczynę migracji zarobkowej od tych zawartych w ankiecie - była to możliwość poprawy stanu finansów domowych i spłata zadłużenia.

Wykres 7. Co wywiera decydujący wpływ na Pani/Pana pracę za granicą?

Na podstawie analizy badań można śmiało stwierdzić, iż dużą rolę w podjęciu pracy za granicą odgrywa czynnik ekonomiczny. Przemawia za tym fakt, że aż 40% ankietowanych nie pracowałoby w kraju za niższą pensją a 36% wróciłoby do Polski gdyby mieli możliwość podjęcia zatrudnienia, 18% nie potrafiło jednoznacznie odpowiedzieć na to pytanie, 5% odpowiedziało, że nie pracowałiby w kraju nawet za takie samo wynagrodzenie, a 1% uzależnia swój powrót od warunków płacowych w Polsce i uważa, że nie ma dla nich pracy.

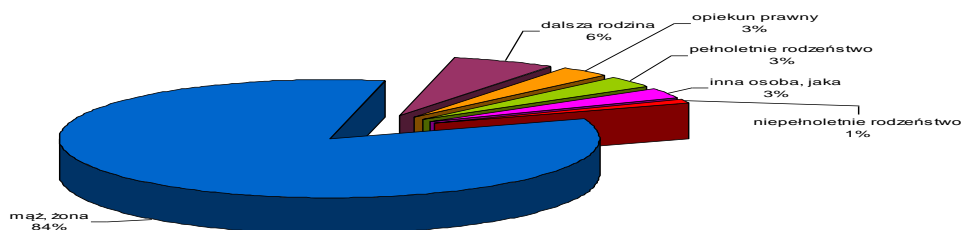
Wykres 8. Czy gdyby miał Pan/Pani możliwość stałej pracy w kraju, ale za niższe wynagrodzenie, to:

Opieka nad dzieckiem

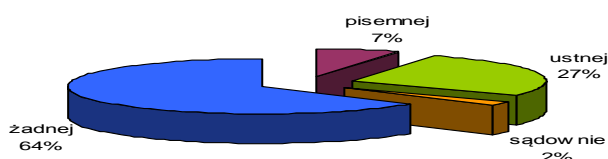
Na podstawie przeprowadzonych badań wynika, iż w większości rodzin na wyjazd decyduje się tylko jeden rodzic. W 84% opiekę nad dziećmi obejmuje drugi pozostający w domu współmałżonek, 6% ankietowanych pozostawia swoje dzieci u dalszej rodziny, po 3% respondentów powierzyło opiekę nad swoimi dziećmi pełnoletniemu rodzeństwu, opiekunowi prawnemu oraz dziadkom. Natomiast 1% ankietowanych pozostawia swoje dzieci pod opieką niepełnoletniego rodzeństwa.

Wykres 9. Kto opiekuje się dzieckiem na czas wyjazdu do pracy za granicą?

Ankietowani zapytani o formę powierzenia opieki nad dzieckiem w większości (64%) nie podjęli żadnych formalnych czynności w tym zakresie, 27% dokonuje powierzenia opieki nad dziećmi w formie ustnej, 7% wybrało możliwość pisemną, zaledwie 2% sądownie ustanowiło opiekę nad dziećmi.

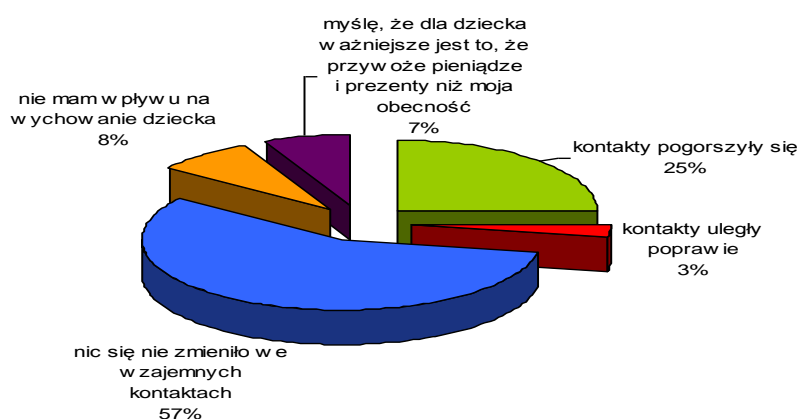
Wykres 10. W jakiej formie dokonał Pan/Pani powierzenia opieki nad dzieckiem?

Wpływ emigracji zarobkowej na różne aspekty życia rodzinnego

Ankieta oprócz pytań odnoszących się do pracy respondenta za granicą, zawierała również pytania dotyczące sytuacji rodzinnej, mających w szczególności na celu zbadanie reakcji dziecka na migrację rodzica oraz wpływu na dalsze relacje i kontakty na płaszczyźnie dziecko – rodzic. W większości przypadków (57%) nic nie zmieniło się we wzajemnych kontaktach. Znaczna część ankietowanych (25%), stwierdziła, iż relacje te uległy pogorszeniu, 8% respondentów żałuje, że nie ma wpływu na wychowanie swojego dziecka, 7% stwierdziło, że dla dziecka ważniejsze jest to, że przywozi pieniądze i prezenty niż obecność w domu. W zaledwie 3% przypadków kontakty uległy poprawie.

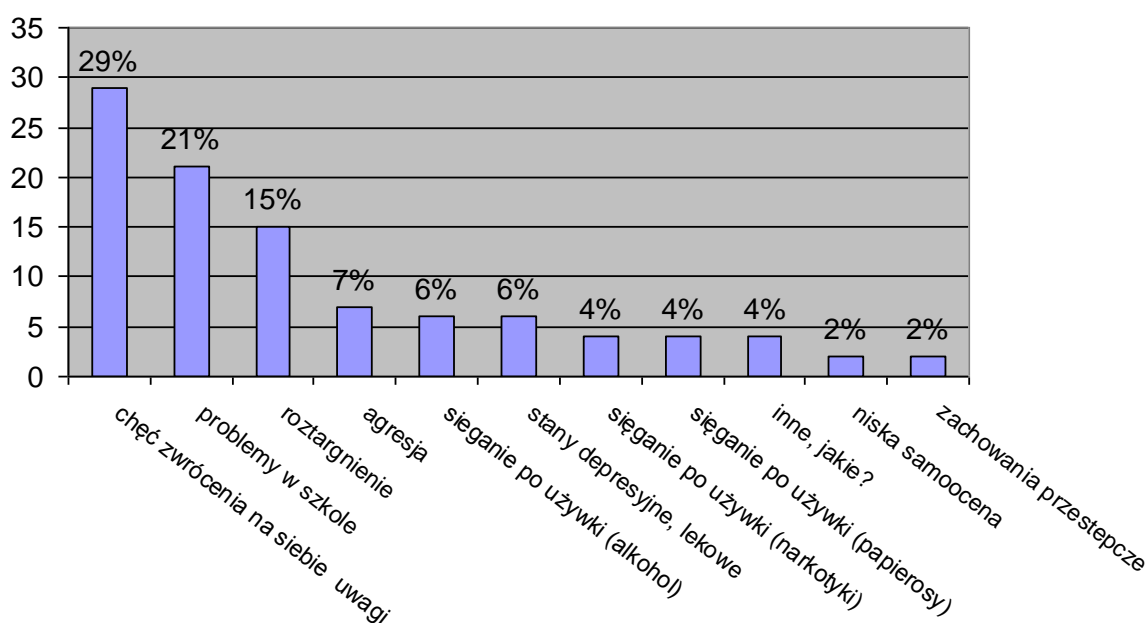
Wykres 11. Jaki wpływ na kontakty z dzieckiem wywierają Pani/Pana wyjazdy do pracy za granicę

Emocje oraz negatywne skutki długotrwałej rozłąki

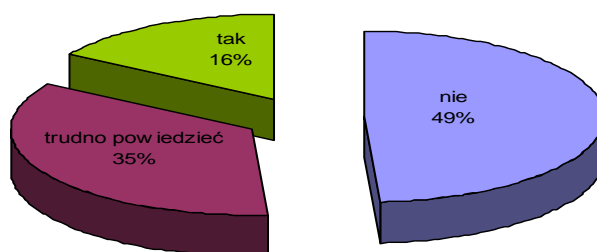
Ponad 29% badanych w związku z wyjazdem dostrzega u dzieci wzmożoną chęć zwrócenia na siebie uwagi, co piąty ankietowany sygnalizuje pojawiające się problemy w szkole, 15% zaakcentowało roztargnienie, 7% dostrzega agresję u swoich potomków. U 6% dzieci respondentów pojawiły się problemy związane ze stanami depresyjnymi, lękowymi. Tyle samo dzieci (6%) sięga po alkohol. Po innego rodzaju używki tj. papierosy i narkotyki sięga po 4% dzieci. Około 2% cechuje niska samoocena. W przypadku 2% dzieci mamy do czynienia z występowaniem zachowań przestępczych. Respondenci (4%) podali również inne negatywne skutki związane z rozłąką, jak: smutek, obojętność, tęsknota. Część z nich twierdzi, iż migracja zarobkowa nie ma negatywnego wpływu na dziecko.

Wykres 12. Czy Pana/i nieobecność w domu związana z pracą za granicą wywołuje u dziecka?

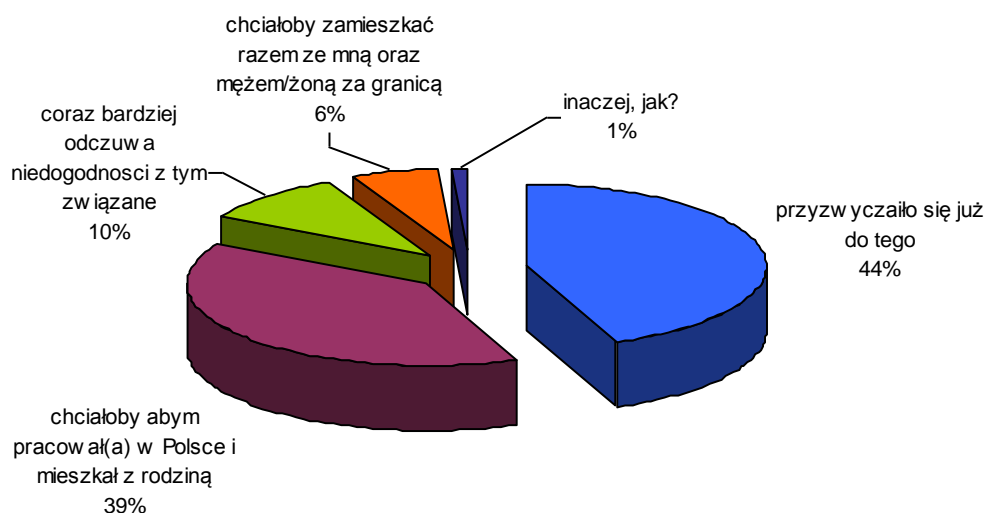
Blisko połowa ankietowanych (49%) w przypadku występowania problemów, o których mowa powyżej, stwierdziła, że nie jest to powodem obejmowania opieką psychologa dzieci. Ponad jedna trzecia (35%) miała trudności w odpowiedzi na to pytanie. Pozostali respondenci (16%) zadeklarowali chęć skorzystania z fachowej pomocy psychologicznej.

Wykres 13. Czy uważa Pan/i za zasadne objęcie dziecka opieką psychologa

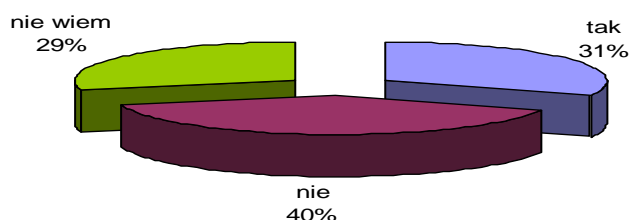
Mimo opisywanych wcześniej negatywnych skutków związanych z migracją 44% dzieci przyzwyczało się do zaistniałej sytuacji, natomiast 39% chciałoby aby rodzic mieszkał i pracował w kraju. Co dziesiąte dziecko coraz bardziej odczuwa niedogodności związane z rozłąką, natomiast 6% respondentów stwierdziło, iż chciałoby ono zamieszkać z całą rodziną za granicą, 1% ankietowanych udzieliło innej odpowiedzi (tęsknota dziecka za pracującym na emigracji rodzicem).

Wykres 14. Jak dziecko ocenia to, że pracuje Pan/i za granicą?

Ankietowani zapytani o to czy chcieliby aby rodzina zamieszkała z nimi za granicą najczęściej udzielali odpowiedzi odmownej (40%), 31% zadeklarowało chęć wspólnego mieszkania poza krajem, natomiast 29% respondentów nie określiło się w powyższej sprawie.

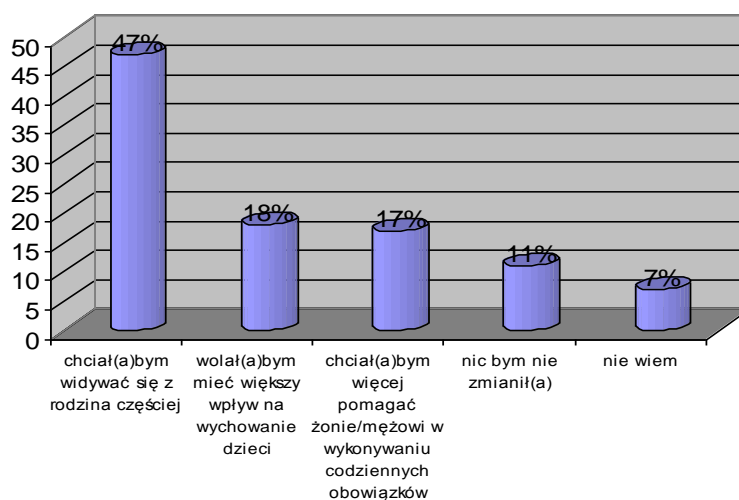
Wykres 15. Czy chciałby Pan/i aby rodzina mieszkała z Panem/Panią za granicą?

Kontakty rodzinne

Blisko połowa osób migrujących odpowiadając na pytanie: „**Co zmienił(a)bym Pan/i w swoich kontaktach z rodziną?**” pragnęłyby częściej widywać się z rodziną (47%). Prawie jedna piąta (18%) badanych wolałoby mieć większy wpływ na wychowanie dzieci, a 17% chciałoby mieć możliwość pomagania żonie/mężowi w wykonywaniu codziennych obowiązków. Ponad co dziesiąty ankietowany (11%) nie uważa aby istniała potrzeba zmieniania czegokolwiek w kontaktach z rodziną, 7% nie miało żadnego zdania na ten temat.

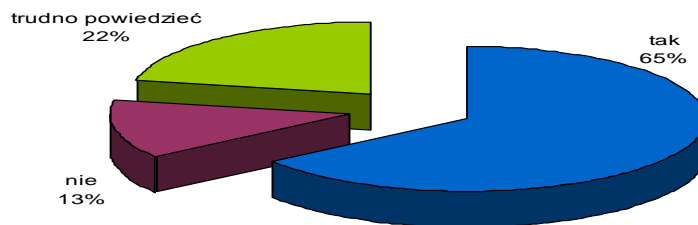
Wykres 16. Co zmienił(a)bym Pan/i w swoich kontaktach z rodziną?

Badani wyrażając swój stosunek do spełniania swoich funkcji rodzicielskich w większości (65%) stwierdzili, iż dobrze wywiązują się z tego zadania, 22% miało trudności

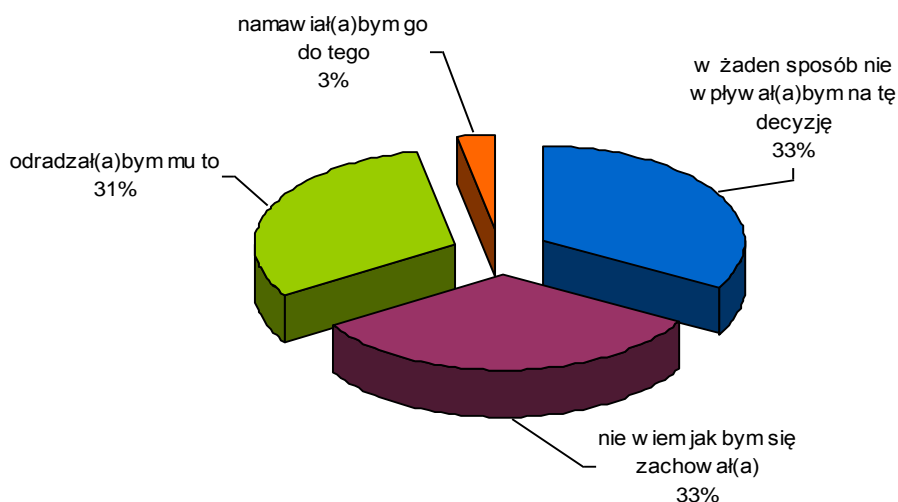
w odpowiedzi na to pytanie, natomiast pozostali ankietowani (13%) nie czuje się spełniona w roli rodzica.

Wykres 17. Czy we własnej ocenie dobrze spełnia Pan/Pani swoje funkcje rodzicielskie?

Co trzeci respondent spośród osób migrujących (33%) na pytanie co by zrobił gdyby jego dziecko chciało w przyszłości pracować za granicę odpowiedział, że nie chciałby wpływać na tę decyzję. Tyle samo badanych nie potrafiło określić jak zachowałoby się w tej sytuacji. Natomiast 31% ankietowanych odradzałoby swojemu dziecku wyjazd za granicę bez rodziny. Zaledwie 3% stanowiły osoby, które namawiałyby dziecko do pracy poza krajem.

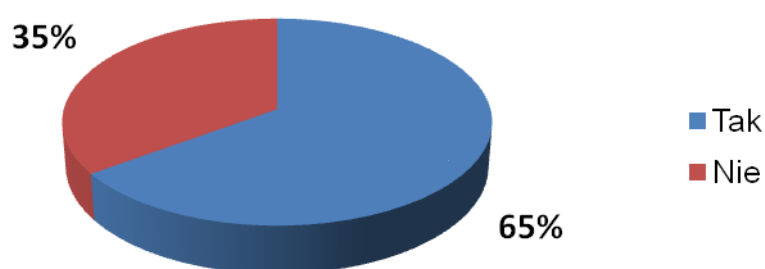
Wykres 18. Gdyby Pana/Pani dziecko chciało w przyszłości pracować za granicą podczas gdy jego rodzina mieszkałaby w Polsce, to:

V. Analiza pytań skierowanych do współmałżonków osób migrujących za granicę w celach zarobkowych

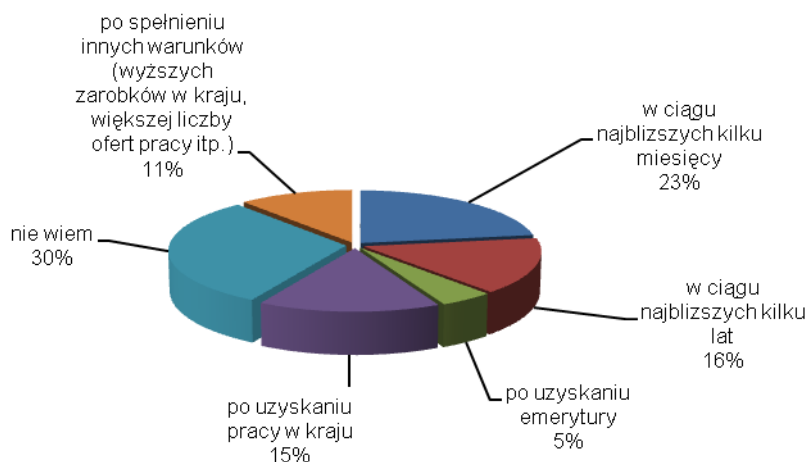
Według 65% osób przebywających w Polsce, których małżonkowie wyjechali do pracy za granicę środki pieniężne pozyskane z ich pracy są głównym źródłem utrzymania rodziny w kraju. Dla pozostałych 35% ankietowanych praca za granicą nie stanowi głównego źródła utrzymania rodziny.

Wykres 19. Czy praca męża/żony za granicą jest głównym źródłem utrzymania Pana(i) oraz rodziny?

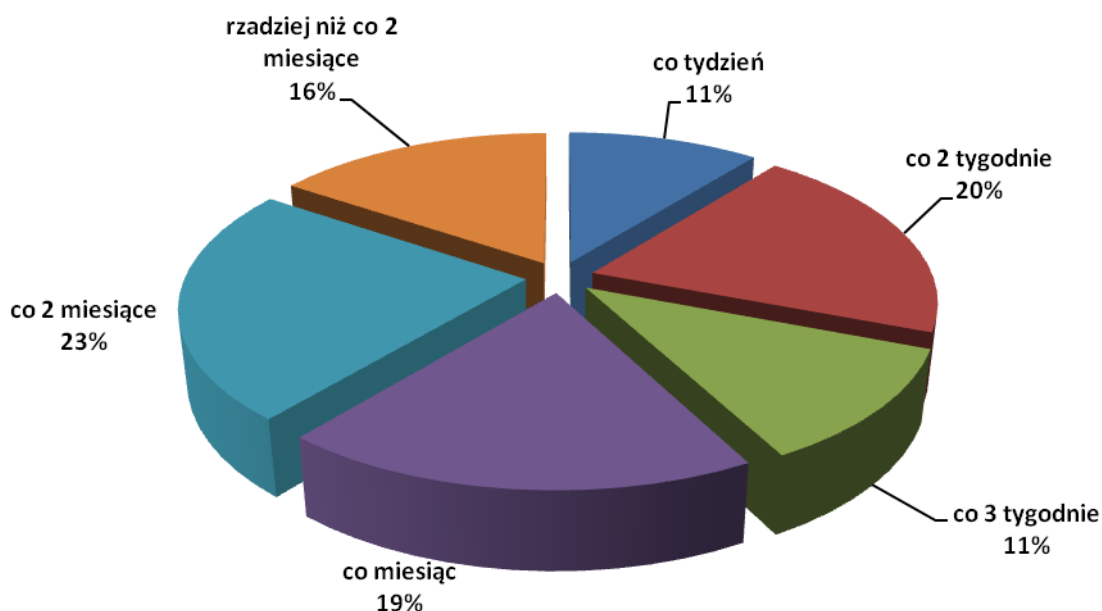
Z wiedzy uzyskanej od współmałżonków wynika, iż 39% osób pracujących za granicą planuje w przyszłości powrócić do kraju, z tego 23% w okresie najbliższych kilku miesięcy. Pozostali (30%) warunkują powrót od spełnienia oczekiwań związanych z poprawą sytuacji w kraju (wyższe zarobki, dobra praca) i nabycie uprawnień emerytalnych w Polsce. Tyle samo osób (30%) nie ma sprecyzowanych planów odnośnie powrotu na stałe do Polski.

Wykres 20. Kiedy mąż/żona planuje powrócić na stałe do kraju?

Na pytanie dotyczące częstotliwości przyjazdów współmałżonka do domu ankietowani w większości przypadków odpowiedzieli, iż przyjazdy odbywają się przynajmniej raz w miesiącu lub częściej (61%). Blisko co czwarty współmałżonek (23%) przyjeżdża do domu raz na 2 miesiące a 16% jeszcze rzadziej.

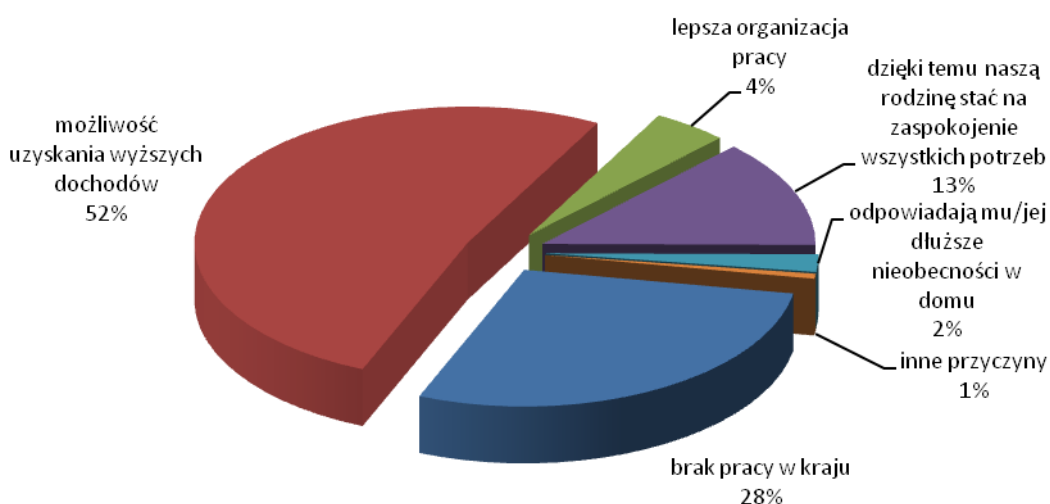
Wykres 21. Jak często mąż/żona przyjeżdża do domu?

Analizując czynniki wpływające na to, iż współmałżonek pracuje za granicą, zdecydowanie najczęściej (80%) wymieniano czynnik ekonomiczny, tj. możliwość

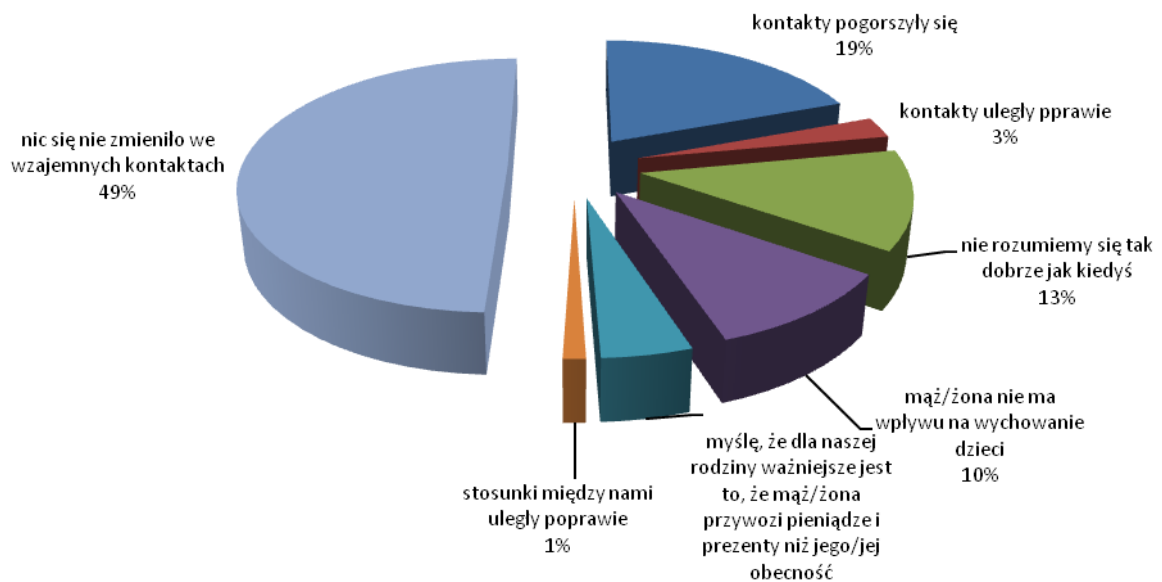
uzyskania wyższych dochodów (52%) i brak pracy w kraju (28%). Potwierdzają to kolejne pytania dotyczące możliwości stałej pracy w kraju, ale za niższe wynagrodzenie. Możliwość stałej pracy w kraju, ale z niższym wynagrodzeniem nie jest dla 41% wyjeżdżających na tyle atrakcyjną ofertą, by spowodować ich powrót do kraju. Choć 38% małżonków zadeklarowało, że rozważałoby taką możliwość.

Wykres 22. Co wywiera decydujący wpływ na to, że mąż/żona pracuje za granicą?

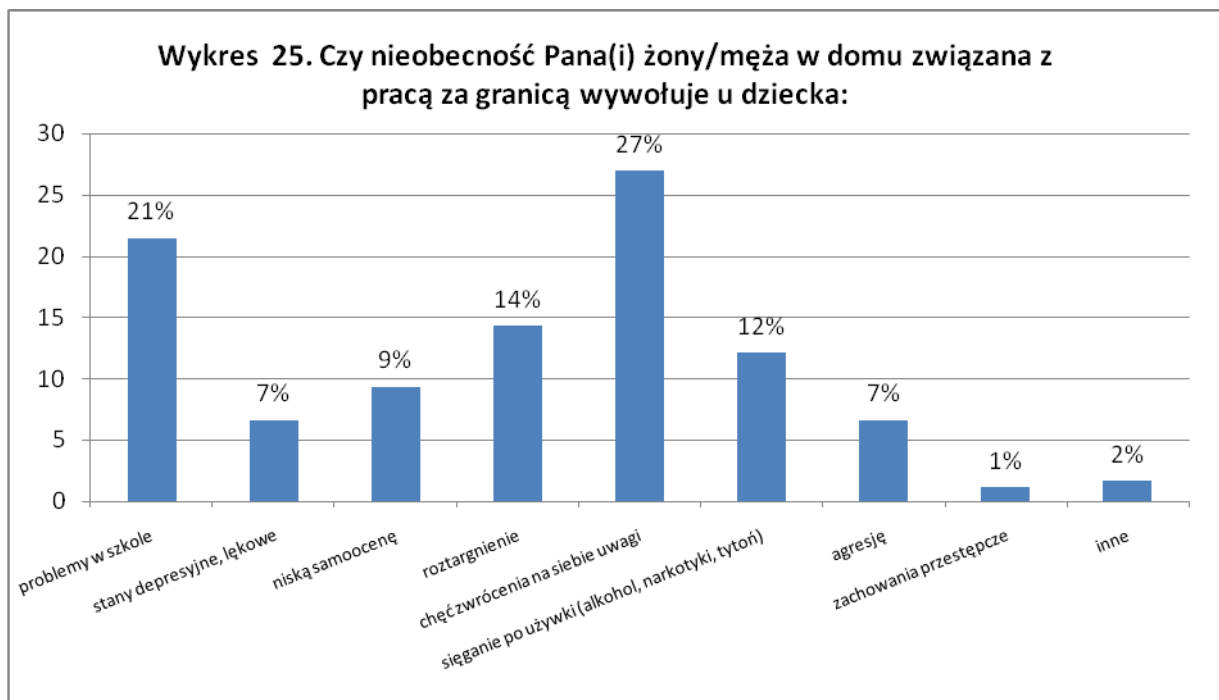

Niemal 50% osób, których małżonkowie pracują za granicą uważa, że wyjazdy te nie mają wpływu na ich relacje z dzieckiem. Jednakże dla blisko jednej trzeciej (32%) ankietowanych wyjazdy zagraniczne wywierają negatywny wpływ na relacje rodzinne (według 19% kontakty pogorszyły się, a 13% zauważa, że nie rozumie się z małżonkiem tak dobrze, jak kiedyś).

Wykres 24. Jaki wpływ na kontakty z dzieckiem wywierają wyjazdy Pani(a) męża/żony do pracy za granicę?

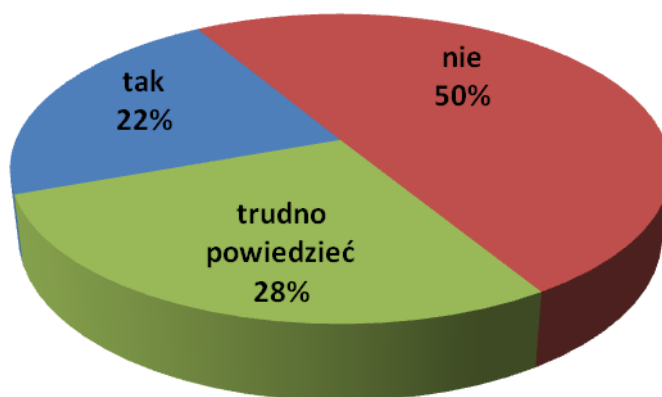
Nieobecność jednego z małżonków w kraju przekłada się na zachowanie dzieci, które głównie chcą zwrócić na siebie uwagę (27% wskazań), mają problemy w szkole (21%) lub przejawiają roztargnienie (14%). W opinii małżonków, opiekujących się dziećmi w kraju, część z nich (20%) wykazuje bardzo negatywne zachowania w postaci sięgania po używki (alkohol, narkotyki, tytoń), agresję, a nawet zachowania przestępcze.

Mimo widocznych, negatywnych konsekwencji w zachowaniach dzieci, połowa małżonków pozostających w kraju nie dostrzega potrzeby objęcia dziecka opieką psychologiczną, jednakże dla 22% ankietowanych taka pomoc dla dziecka byłaby

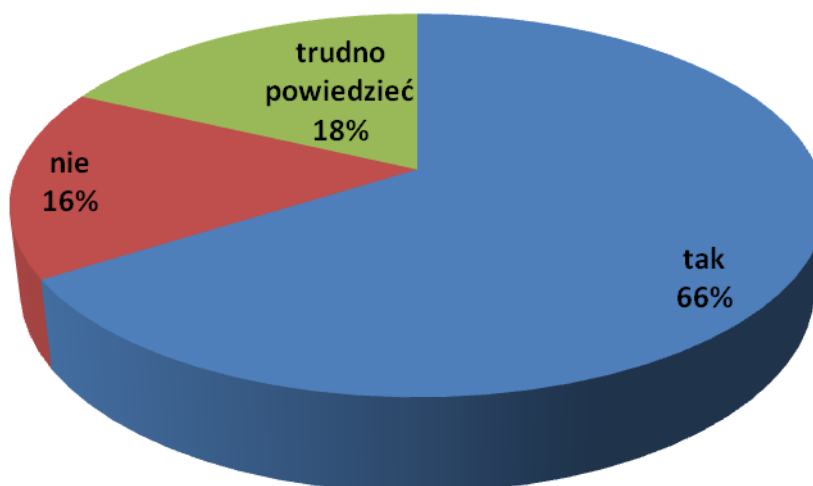
wskazana. Natomiast 28% respondentów nie potrafiło zająć w powyższej kwestii stanowiska.

Wykres 26. Czy w przypadku występowania problemów wynikających z przebywania małżonka za granicą uważa Pan(i) za zasadne objęcie dziecka opieką psychologa?

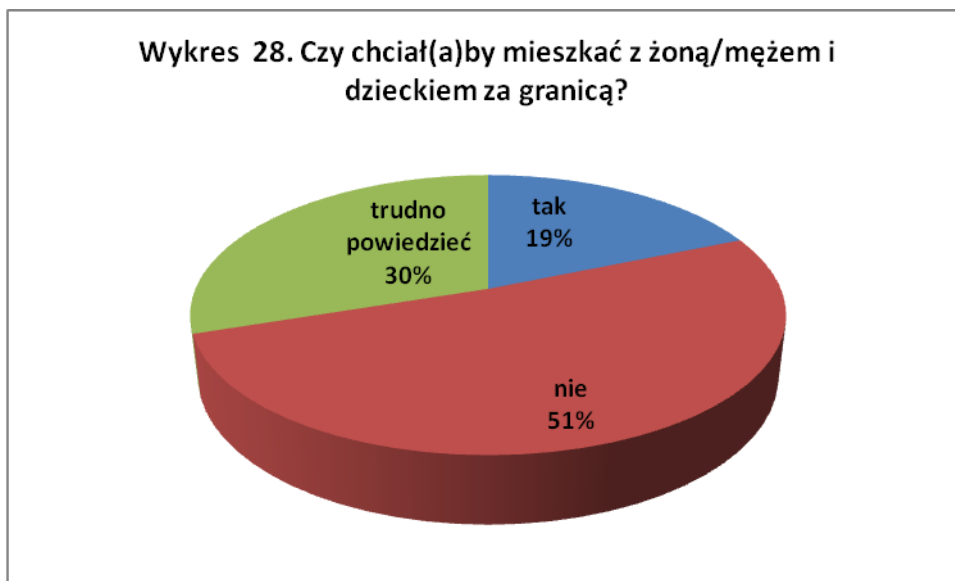

Zdaniem dwóch trzecich (66%) osób opiekujących się dzieckiem w kraju, małżonkowie pracujący za granicą dobrze pełnią funkcje rodzicielskie. Odmiennego zdania jest 16% ankietowanych, 18% nie potrafiło udzielić jednoznacznej odpowiedzi na to pytanie.

Wykres 27. Czy według Pana(i) mąż/żona dobrze spełnia funkcje rodzicielskie?

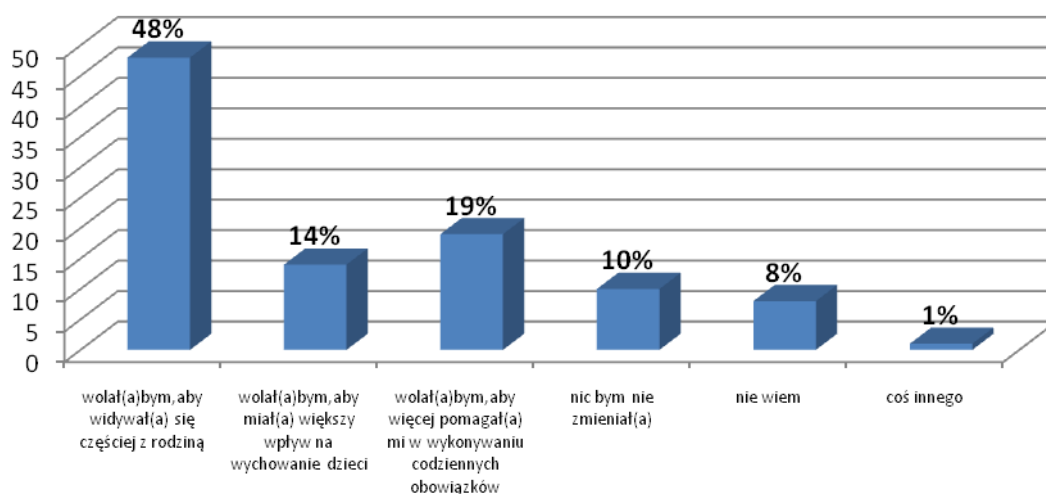

Nieco ponad połowa ankietowanych (51%) zadeklarowała, iż woli mieszkać w kraju niż z pracującym małżonkiem za granicą. Chęć wspólnego zamieszkiwania za granicą wykazuje blisko co piąty ankietowany (19%). Niemal jedna trzecia respondentów (30%) nie była zdecydowana.

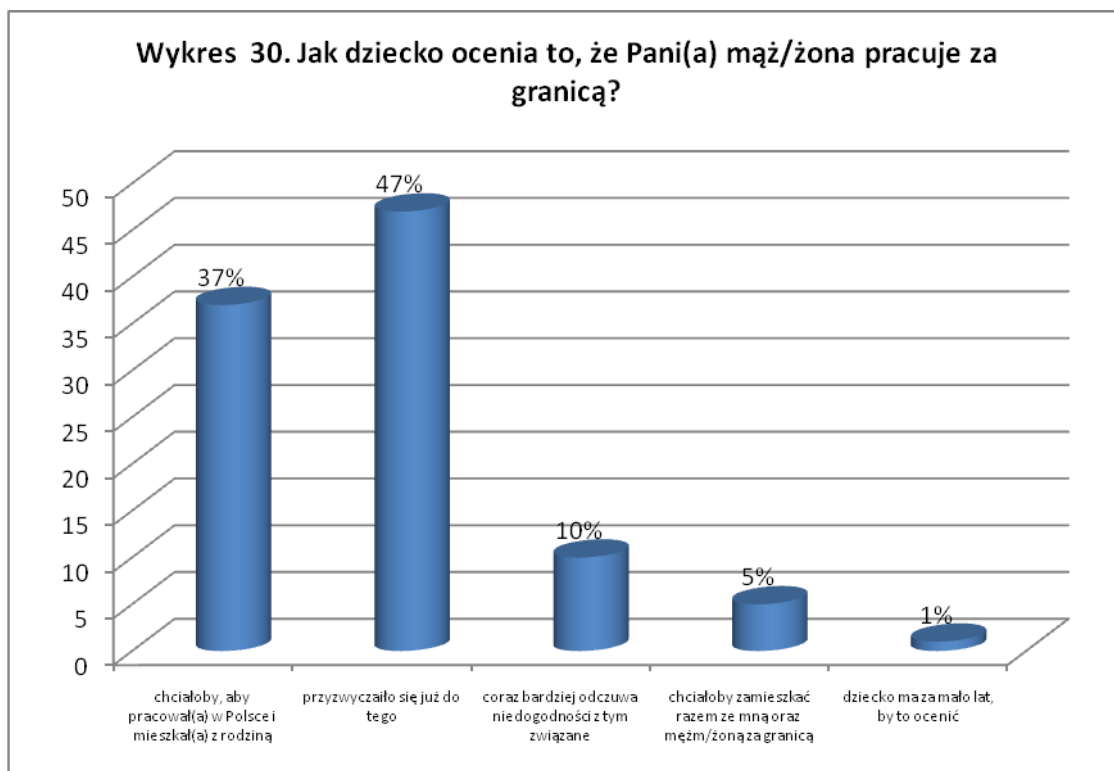

W opinii 50% respondentów przebywających w kraju przeważa chęć częstszego widywania małżonka w domu, a 19% odczuwa brak pomocy męża/żony w wykonywaniu codziennych obowiązków.

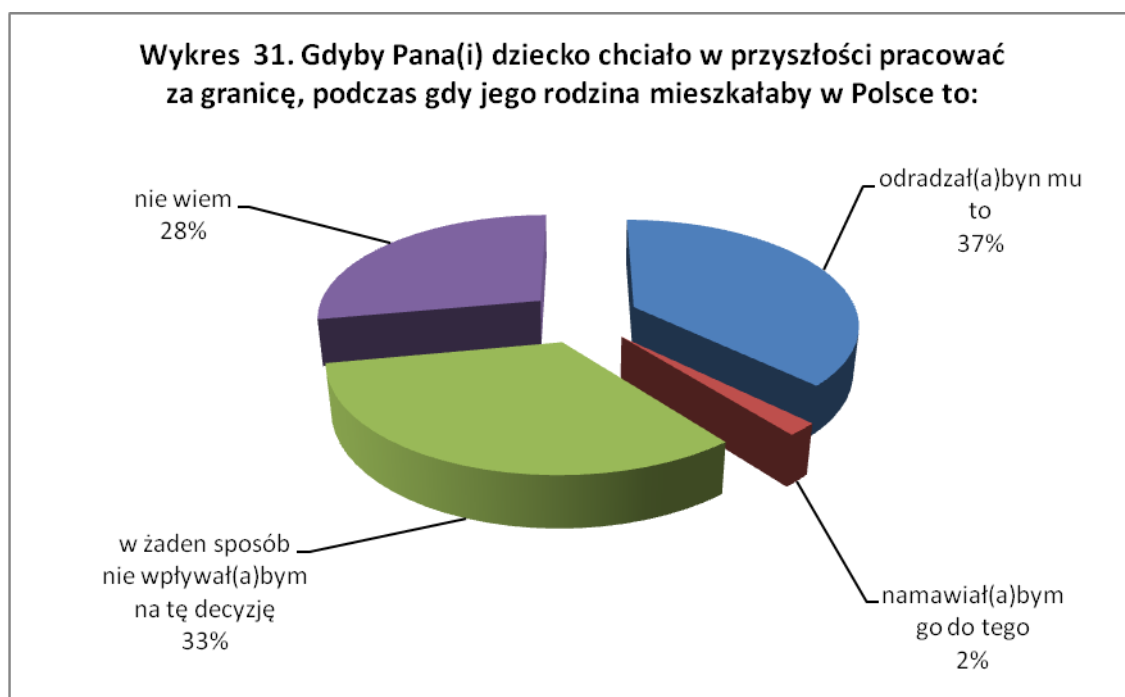
Wykres 29. Co zmienił(a)by Pan(i) w kontaktach żony/męża z rodziną?

Zdaniem blisko połowy (47%) respondentów dzieci małżonków-emigrantów akceptują taki stan rzeczy, a 37% chciałoby, aby rodzic pracował w kraju i mieszkał z rodziną. Co dziesiąte dziecko coraz mocniej odczuwa brak rodzica, a 5% przejawia chęć wspólnego zamieszkania za granicą.

Wyjazd jednego z małżonków do pracy za granicę ma na tyle ujemny wpływ na życie rodzinne, że tylko 2% rodziców namawiałoby swoje dziecko do emigracji. Jednocześnie 37% odradzałoby dziecku pracę za granicą w sytuacji pozostawienia rodziny w kraju. Dla jednej trzeciej respondentów (33%) byłaby to suwerenna decyzja dziecka.

Wnioski – rekomendacje

Zaprezentowane w przedmiotowej diagnozie wyniki badań stanowią zaledwie niewielki fragment wiedzy, potrzebnej do pełnego poznania wielkości skali eurosieroctwa w województwie opolskim. Nie można zatem jednoznacznie określić w jakim stopniu uzyskane informacje mogą dać precyzyjną odpowiedź o rozmiarze występowania tego zjawiska na terenie Opolszczyzny, jednak uwzględniając nawet duże niedoszacowanie co do zbadanej populacji, można śmiało wyciągnąć wniosek, że eurosieroctwo stanowi duży problem, którego w żadnym wypadku nie wolno lekceważyć.

Niniejszy rozdział jest próbą podsumowania całego raportu ze szczególnym uwzględnieniem możliwości wykorzystania sformułowanych wniosków w praktyce.

Eurosieroctwo jest wynikiem długoletniej błędnej polityki polskiego państwa, które nie jest w stanie zapewnić wielu polskim obywatelom godziwych warunków pracy i płacy. Tysiące Polaków, aby móc godnie egzystować podjęło decyzję o podjęciu zatrudnienia poza granicami Polski. Wiele z osób, które wyjechały pozostawiło w kraju swoje niepełnoletnie dzieci, których liczbę w całym kraju oszacowano na ponad sto tysięcy. Nic zatem dziwnego, że w prasie eurosieroctwo zostało określone jako „ciemna strona” emigracji zarobkowej i z całą pewnością zjawisko to stanowi wielki problem naszych czasów. Władze samorządowe bez odpowiedniego wsparcia ze strony rządu nie są w stanie same rozwiązać problemu eurosieroctwa ani radykalnie zmniejszyć ilość migracji zarobkowych. Obecny realny scenariusz to ograniczenie się tylko i wyłącznie do łagodzenia negatywnych skutków eurosieroctwa. Szczegółowa analiza danych zawartych w raporcie wskazuje, że niezbędne jest podjęcie działań, które mogłyby w możliwie najbardziej efektywny sposób pomóc zminimalizować uboczne skutki tego zjawiska.

Propozycje priorytetowych działań na rzecz zwalczania skutków eurosieroctwa:

- opracowanie wojewódzkiego programu przeciwdziałania negatywnym skutkom eurosieroctwa w ramach, którego możliwe byłoby zainicjowanie następujących form wsparcia:

1. Podjęcie stałego monitoringu eurosieroctwa na terenie całego województwa.

Konieczność ciągłego diagnozowania zjawiska jest niezbędna, aby posiadać aktualne informacje na temat, gdzie i w jakim natężeniu występuje problem eurosieroctwa. Brak rzetelnych danych na temat dokładnej liczby tzw. eurosierot uniemożliwia podjęcie konkretnych działań pomocowych czy profilaktycznych. Monitorowanie sytuacji rodzin, a w szczególności dzieci emigrantów zarobkowych to pierwszy krok do dalszych działań. Ponadto należy opracować jak najbardziej optymalne metody i techniki badawcze, które umożliwiłyby prowadzenie empirycznych badań (jakościowych i ilościowych).

2. Wypracowanie zasad i metod współpracy pomiędzy instytucjami w zakresie wymiany informacji oraz możliwości udzielania pomocy, a w szczególności:
 - powołanie zespołów interdyscyplinarnych złożonych z przedstawicieli placówek oświatowych, szkolnych, placówek pomocy społecznej oraz organizacji pozarządowych,
 - organizowanie cyklicznych spotkań zespołów interdyscyplinarnych, a także szkoleń, narad i konferencji z przedmiotowego zakresu,
 - wspólne prowadzenie kampanii informacyjnych,
 - wspólne opracowanie strategii działań pomocowych,
 - stworzenie wojewódzkiego systemu międzyinstytucjonalnej wymiany informacji o osobach nieletnich, które z powodu eurosieroctwa winny otrzymać pomoc.
3. Udzielanie wsparcia merytorycznego organizacjom pozarządowym działającym na rzecz pomocy eurosierotom.
4. Zwiększenie aktywności instytucji i organizacji działających na rzecz euerosierot m. in. poprzez zintegrowanie działań, w tym podejmowanie działań mających na celu uświadomienie rodzicom migrującym zarobkowo za granicę konieczność ustanowienia opiekuna prawnego dla pozostających w kraju dzieci.
5. Poszerzanie koalicji podmiotów współpracujących w zakresie systemu wspierania rodziny i dziecka w ramach przedmiotowej problematyki.
6. Wypracowanie programu pomocy placówkom szkolnym w oddziaływaniu na uczniów kwalifikujących się jako eurosieroty.
7. Rozszerzenie systemu pomocy metodycznej dla osób pracujących z dziećmi i młodzieżą zagrożoną negatywnymi skutkami eurosieroctwa.
8. Opracowanie systemu wsparcia edukacyjnego i psychoterapeutycznego dla dzieci i rodzin w sytuacji wyjazdu rodzica/rodziców do pracy za granicą.

9. Tworzenie warunków dla rozwoju inicjatyw samopomocowych i organizacji pozarządowych działających na rzecz wspierania eurosierot.

Przedstawione powyżej propozycje działań mają na celu stworzenie systemu, w ramach którego osoby niepełnoletnie zakwalifikowane jako tzw. eurosieroty będą mogły liczyć na pełniejszą i bardziej profesjonalną pomoc i wsparcie ze strony właściwych instytucji. W perspektywie kolejnych miesięcy należałoby podjąć inicjatywy mające na celu opiekę nad dziećmi i młodzieżą dotkniętą problemem eurosieroctwa. Wymaga to skoordynowanych działań, zarówno profilaktycznych, jak i zmniejszających skutki patologii. W związku z czym konieczne jest zaangażowanie wszystkich służb społecznych oraz placówek oświatowych.